Ochrona prawa do wizerunku

Piotr Ślęzak

Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2009

Ochrona prawa do wizerunku

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

NR 2697

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Piotr Ślęzak

Ochrona prawa do wizerunku

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego Katowice 2009

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Redaktor serii: Telewizja, Radio, Film
Piotr Ślęzak

Recenzent
Janusz Barta

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Spis treści

Wykaz skrótów 7

Wprowadzenie 9

Rozdział pierwszy
Pojęcie wizerunku jako przedmiotu ochrony 11

Rozdział drugi
Podmiot prawa do wizerunku 24

Rozdział trzeci
Treść prawa do wizerunku 27
1. Treść prawa do wizerunku 27
2. Swoboda korzystania z wizerunku 32
A. Słowo wstępne 32
B. Zgoda na sporządzenie wizerunku 33
C. Zgoda na rozpowszechnianie wizerunku 35
D. Ograniczenia prawa do wizerunku 39
E. Swoboda korzystania z wizerunku w prawie prasowym . . 47

Rozdział czwarty
Charakter prawa do wizerunku 50
1. Wstęp 50
2. Osobisto-majątkowy charakter prawa do wizerunku 50
3. Osobisty charakter prawa do wizerunku 53

Rozdział piąty
Rozpowszechnianie wizerunku po śmierci uprawnionego 56

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział szósty
Przesłanki dochodzenia ochrony 58

Rozdział siódmy
Roszczenia ochronne 63
1. Wprowadzenie 63
2. Legitymacja czynna i bierna 64
3. Powództwo o ustalenie 65
4. Roszczenia niemajątkowe 65
5. Roszczenia majątkowe 68

Podsumowanie 70

Literatura 71

Orzecznictwo 74

Résumé 77
Zusammenfassung 78

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Wykaz skrótów

KPP	—	„Kwartalnik Prawa Prywatnego”
Lex	—	komputerowa baza aktów prawnych i orzeczeń
MoP	—	„Monitor Prawniczy”
n.b.	—	numer brzegowy
OSN	—	„Orzecznictwo Sądu Najwyższego”
OSNC	—	„Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna”
OSP	—	„Orzecznictwo Sądów Polskich”
OSPiKA	—	„Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych”
PiP	—	„Państwo i Prawo”
PPH	—	„Przegląd Prawa Handlowego”
PS	—	„Przegląd Sądowy”
PWiOWI	—	„Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej”
RPEiS	—	„Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”
SN	—	Sąd Najwyższy
TPP	—	„Transformacje Prawa Prywatnego”
ZN UJ	—	„Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Wprowadzenie

Niniejsza praca jest poświęcona niektórym aspektom wykonywania oraz ochrony prawa do wizerunku. Do zajęcia się tą problematyką skłaniają mnie dwie okoliczności. Po pierwsze, ochronie prawa do wizerunku służą w systemie prawa cywilnego dwie grupy norm zawartych w dwóch różnych aktach prawnych: kodeksie cywilnym i prawie autorskim. Wypada w związku z tym zastanowić się, czy podmiot, przedmiot i treść tych regulacji są zbieżne, czy też zostały one różnie ukształtowane.

Po drugie, różnorodne podejście do istoty prawa do wizerunku. W tradycyjnym ujęciu prawo do wizerunku należy do praw osobistych człowieka. Jest dobrem niezbywalnym. W życiu gospodarczym współczesnego społeczeństwa jednakże wykształciły się różne sposoby komercjalizacji dóbr osobistych. Przykładem komercjalizacji prawa do wizerunku jest zjawisko merchandisingu. Istota tej instytucji polega na specyficznym połączeniu dobra materialnego — towaru (rzeczy w rozumieniu prawa rzeczowego) z promującym go dobrem niematerialnym. Przedsiębiorca posługuje się cudzym wizerunkiem w celach promocyjnych. Dla osiągnięcia efektu marketingowego wykorzystuje popularność, jaką własną działalnością zdobyła określona osoba (aktor, piosenkarz, sportowiec, polityk itp.). Także producenci reklam często starają się umieścić w przekazie reklamowym znaną odbiorcom osobę. Przykład ten pokazuje, że warto zastanowić się nad majątkowym wymiarem prawa do wizerunku.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Ochrona prawa do wizerunku jest zagadnieniem o dużej doniosłości społecznej; istotnym zarówno dla osób, które dochodzą ochrony, jak i dla podmiotów wykorzystujących wizerunki. Z jednej strony jest to instytucja prawna chroniąca konkretne dobro osobiste przed bezprawnym wykorzystywaniem, a z drugiej strony określająca granice, w których powinny mieścić się działania podmiotów korzystających z wizerunku.

Niniejsza praca zawiera informacje cenne dla osób sporządzających i wykorzystujących wizerunki w codziennej pracy: fotografów, filmowców i pracowników stacji telewizyjnych. Może też stanowić istotną pomoc dydaktyczną dla studentów szkół filmowych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział pierwszy

Pojęcie wizerunku jako przedmiotu ochrony

W polskim ustawodawstwie i w polskiej doktrynie do opisania prawa do wizerunku stosowana jest różna terminologia. Ustawodawca używa określenia „wizerunek" (art. 23 k.c.[1] i art. 81 pr. aut.[2]); natomiast przedstawiciele nauki piszą o: „wizerunku", „obrazie fizycznym" i „podobiźnie". Wydaje się, że na gruncie prawa polskiego wskazane jest odróżnienie czterech pojęć[3]: obrazu fizycznego, wizerunku, portretu i egzemplarza.

Obrazem fizycznym człowieka jest jego wygląd[4], czyli dostrzegalne cechy[5]. Należy przyjąć, że ustawodawca objął zakresem prawa do wizerunku „cały obraz fizyczny"[6], a nie tylko to, co dla wy-

---

[1] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., kodeks cywilny. Dz.U., nr 16, poz. 93 z późn. zm.

[2] Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Dz.U. z 2006 r., nr 90, poz. 631 (tekst jednolity); zmiany: Dz.U. z 2006 r., nr 94, poz. 658, nr 121, poz. 843; Dz.U. z 2007 r., nr 99, poz. 662, nr 181, poz. 1293.

[3] Rozróżnienie takie słusznie wprowadza T. Grzeszak, w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.), s. 539—540, n.b. 9. Dalej: System I.

[4] Tak S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957, s. 96.

[5] Por. E. Wojnicka: *Prawo do wizerunku w ustawodawstwie polskim*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1990, z. 56, s. 107.

[6] Sformułowania takiego używa J. Błeszyński: *Prawo autorskie*. Warszawa 1988, s. 155.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

glądu człowieka najbardziej charakterystyczne, czyli twarz. Inaczej mówiąc, „pojęcie wizerunku nie może być ujmowane wąsko, »anatomicznie«”[7]. Ustalając, co mieści się w ramach pojęcia wizerunku, należy uwzględnić zarówno naturalne cechy człowieka, jak i to, co zostało dodane do jego naturalnego wyglądu (makijaż, fryzura, ubiór, rekwizyt, sposób zachowania). Są to te cechy, które mają wpływ na „odbiór” określonej osoby, na jej identyfikację[8]. Istnieją postacie, których wizerunek nie ogranicza się do wyglądu, ale obejmuje również charakterystyczne rekwizyty (laseczka i melonik Charliego Chaplina), sposób chodzenia (Ch. Chaplin) lub gestykulacji (Louis de Funès). Należy zauważyć także, iż obraz fizyczny człowieka ulega ciągłym zmianom (przykładowo, rysy twarzy zmieniają się wraz z wiekiem).

Przez wizerunek rozumie się konkretyzację obrazu fizycznego zdatną do rozpowszechniania[9]. Odpowiednikiem tak ujmowanego wizerunku w języku potocznym jest podobizna. Cechą charakterystyczną wizerunku w podanym znaczeniu jest możliwość rozpoznania określonej osoby. Należy przyjąć, że możliwość identyfikacji postaci widniejącej na wizerunku nie musi mieć charakteru powszechnego. Do stwierdzenia naruszenia prawa do wizerunku wystarczy, że niektóre tylko osoby rozpoznają postać widniejącą na fotografii (np. członkowie rodziny, współpracownicy, znajomi)[10]. Odmienny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 27 lutego 2003 r.[11] Orzeczenie to zostało wydane na podstawie następującego stanu faktycznego. Pozwany (wydawca dziennika) umieścił w gazecie zdjęcie powoda opatrzone podpisem: „W centrum Gdańska biją

---

[7] J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80, s. 12.

[8] Ibidem.

[9] W ten sposób wizerunek definiowano na gruncie ustawy o prawie autorskim z 1926 r. Por. S. Ritterman: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*. Kraków 1937, s. 120.

[10] Tak słusznie J. Barta i R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*. Red. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak. Warszawa 2005, s. 452.

[11] IV CKN 1819/2000 — OSP 2004, nr 6, poz. 75.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

i okradają", będące komentarzem do artykułu o rozbojach dokonywanych na zagranicznych turystach. Fotografia ta przedstawia powoda stojącego tyłem, jednakże rodzina i współpracownicy rozpoznali go dzięki charakterystycznej sylwetce, kurtce i torbie. Zdaniem Sądu Najwyższego w tej sytuacji personalna anonimowość opublikowanego zdjęcia wyrażająca się niemożnością powszechnej identyfikacji osoby fizycznej oznacza brak naruszenia dobra osobistego. Wydaje się, że pogląd ten idzie zbyt daleko. Gdybyśmy przyjęli wymóg powszechnej rozpoznawalności, to mogłoby się okazać, że publikacja zdjęcia w gazecie może naruszyć jedynie dobra osobiste wąskiej grupy ludzi identyfikowanych przez szeroki krąg odbiorców.

Portret to utwór będący przedstawieniem określonej osoby. Tak zdefiniowany portret należy wyraźnie odróżnić od jego nośnika materialnego (jest to zasada odnosząca się do wszystkich kategorii utworów). Trzeba tym samym odrzucić poglądy autorów, którzy utożsamiają portret z nośnikiem materialnym[12] lub przedstawiają go jako połączenie dobra osobistego i jego nośnika[13]. Wydaje się, że wizerunek nie jest tożsamy z portretem. Za przyjęciem tego poglądu przemawiają następujące argumenty. Po pierwsze, zauważmy, iż nie każdy wizerunek jest portretem — w tym sensie, że nie każdy wizerunek jest utworem. Można nawet przyjąć, że większość wizerunków nie posiada cech pozwalających uznać je za utwory w rozumieniu prawa autorskiego (mogą być np. zwykłymi zdjęciami w reportażu telewizyjnym). Po drugie, nie każdy wizerunek jest portretem rzeczywistej osoby. Portret może być wyłącznie odzwierciedleniem wyobraźni twórcy.

Od wizerunku czy portretu należy odróżnić egzemplarz materialny, na którym go utrwalono. Jest nim obraz, rzeźba, negatyw fotograficzny lub filmowy, odbitka fotograficzna, egzemplarz filmu. Egzemplarze te są przedmiotem prawa własności i pozostają poza sferą moich rozważań.

---

[12] Por. E. Wojnicka: *Prawo do wizerunku*..., s. 107.

[13] Zob. K. Stefaniuk: *Naruszenie prawa do wizerunku przez rozpowszechnianie podobizny.* PiP 1970, nr 1, s. 64—65.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Oprócz wymienionych pojęć w doktrynie wyróżnia się nowe dobro osobiste: personę[14]. Służy ono do ochrony interesu, jaki osoba fizyczna ma w sprzeciwianiu się niechcianym reklamowym skojarzeniom z nią. Treścią tego prawa osobistego byłoby rozpowszechnianie w celach reklamowych niematerialnych nośników persony (np. wizerunku, nazwiska, pseudonimu, powiedzonka, głosu itp.). Wydaje się, że do zagadnienia wyróżnienia persony jako nowego dobra osobistego należy podchodzić z dużą ostrożnością. Uważam, że krok ten jest przedwczesny. Moim zdaniem, za odrzuceniem istnienia omawianego dobra osobistego przemawiają następujące argumenty. Po pierwsze, wiele spośród niematerialnych nośników persony jest od dawna uznawanymi odrębnymi dobrami osobistymi (np. nazwisko, pseudonim, wizerunek). Dlatego też mija się z celem wyodrębnienie zbiorczej kategorii łączącej je wszystkie. Za w pełni wystarczającą należy uznać ochronę każdego dobra osobistego z osobna. Po drugie, wprowadzenie omawianego dobra osobistego niepotrzebnie różnicuje osoby fizyczne. Okazuje się bowiem, że wizerunki większości osób będą chronione w ramach prawa do wizerunku; natomiast wizerunki osób „atrakcyjnych" z punktu widzenia producentów reklam, niezależnie od ochrony powszechnej, będą chronione w ramach prawa do persony. Po trzecie wreszcie, za w pełni wystarczającą można uznać jednolitą ochronę wizerunku, bez rozbijania jej na ochronę przed wykorzystaniem komercyjnym i niekomercyjnym.

Spróbujmy teraz ustalić zakres prawa do wizerunku. Ustawodawca zalicza wizerunek do sfery dóbr osobistych. Także w doktrynie polskiej kwalifikacja taka nie wywołuje wątpliwości. Zbiorczą kategorię dóbr osobistych można wyjaśnić, kierując się kryteriami subiektywnymi lub obiektywnymi[15]. Zwolennikami podejścia subiektywnego byli Stefan Grzybowski i Aleksander Wolter. Autorzy ci uważali, iż dobra osobiste to „wartości ściśle związane z osobą ludzką"[16] i „in-

[14] Zob. T. G r z e s z a k, w: System I, s. 540, n.b. 9.

[15] Por. M. P a z d a n, w: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Red. K. P i e t r z y k o w s k i. T. 1. Warszawa 2002, s. 80.

[16] S. G r z y b o w s k i: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 78.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

dywidualne wartości świata uczuć, stanu życia psychicznego człowieka”[17]. W takim ujęciu to nie wizerunek jest dobrem osobistym, ale zbiór cech fizycznych człowieka[18]. Wydaje się, że pogląd ten należy odrzucić. Wygląd człowieka sam w sobie nie jest wartością[19]. Wartość uzyskuje przez ustalenie, czyli nadanie mu postaci wizerunku. Przez ustalenie należy rozumieć nadanie wytworowi niematerialnemu takiej postaci, by mogła się z nim zapoznać przynajmniej jedna osoba poza twórcą.

W ujęciu obiektywnym zwrot „dobra osobiste” oznacza „wartości obejmujące fizyczną i psychiczną integralność człowieka, jego indywidualność oraz godność i pozycję w społeczeństwie, co stanowi przesłankę samorealizacji osoby ludzkiej”[20]. Ochronie podlega obraz fizyczny, a nie wizerunek[21]. Warto zauważyć, że ustawodawca chroni świat przeżyć psychicznych, uczuć człowieka ze względu na określone „wartości” wymienione w art. 23 k.c. Jedną z nich jest wizerunek. Ochronie podlega więc komfort psychiczny określonej osoby związany z konkretyzacją jej obrazu fizycznego, polegającą na sporządzeniu lub rozpowszechnianiu wizerunku. Należy tym samym uznać, że obraz fizyczny jest chroniony na podstawie zobiektywizowanych kryteriów. Obiektywizacja ta polega na tym, że przyjmujemy, iż wskutek sporządzenia lub rozpowszechniania wizerunku człowiek może być narażony na nieprzyjemne odczucia.

We współczesnej doktrynie nie kwestionuje się potrzeby ochrony dóbr osobistych. Spory wywołuje natomiast odpowiedź na pytanie, w ramach jakich konstrukcji prawnych ochrona ta jest realizowana[22]. Zdecydowanie dominuje tu pogląd, że ochrona dóbr

---

[17] A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. Warszawa 2001, s. 170.

[18] S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 78; *System prawa cywilnego*. Red. S. Grzybowski. T. 1. Wrocław 1985, s. 297.

[19] Por. T. Grzeszak, w: System I, s. 541, n.b. 12.

[20] Z. Radwański: *Prawo cywilne — część ogólna*. Warszawa 1997, s. 105.

[21] Tak T. Grzeszak, w: System I, s. 541, n.b. 11.

[22] Zob. M. Pazdan, w: „System prawa prywatnego”. T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. Safjan. Warszawa 2007, s. 1149, n.b. 86. Dalej: System II.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

osobistych opiera się na konstrukcji prawa podmiotowego. Stanowisko takie prezentował jeszcze pod rządami austriackiego prawa cywilnego Fryderyk Zoll[23], a następnie rozwijał w późniejszych pracach[24]. Pogląd taki przejęli i propagowali jego uczniowie: Stefan Grzybowski[25] i Stefan Ritterman[26]; znajduje on wielu zwolenników także we współczesnej doktrynie[27]. Należy uznać, że elementem wspólnym wszystkich dóbr osobistych jest ich ścisły związek z osobowością człowieka. Cechą praw podmiotowych, a tym samym norm, które te prawa wprowadzają, jest regulowanie zachowań innych osób niż podmiot uprawniony. W praktyce oznacza to zakaz naruszania dóbr osobistych przez inne osoby[28].

Odmienną ocenę konstrukcji dóbr osobistych przedstawił Bogusław Gawlik[29]. Koncepcja ta znalazła uznanie niektórych przedstawicieli doktryny[30]. Zdaniem wspomnianego autora dobra osobiste są chronione w ramach tzw. ochrony instytucjonalnej. Jest ona realizowana „nie przez przyznanie praw podmiotowych względem poszczególnych atrybutów osoby, lecz przez ustanowienie norm postępowania regulujących konflikty wartości i interesów we wzajemnych oddziaływaniach społecznych”[31]. Zgodnie z tą koncepcją dla

---

[23] F. Zoll: *Prawa osobiste w zarysie ze stanowiska prawa prywatnego austriackiego.* „Czasopismo Prawno-Ekonomiczne” 1903 (Kraków).

[24] F. Zoll: *Polska ustawa o prawie autorskim i Konwencja Berneńska.* Warszawa 1926; Idem: *Prawo cywilne.* T. 1. Poznań 1931; A. Kraus, F. Zoll: *Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.* Poznań 1929.

[25] S. Grzybowski: *Osobistości prawa.* W: *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego.* T. 3. Warszawa 1937, s. 1245; Idem: *Ochrona osobista stosunku do dzieła po śmierci twórcy. Zagadnienia ogólne.* Kraków 1933, s. 54 i nast.

[26] S. Ritterman: *Komentarz...*, s. 76 i nast.

[27] Por. przykładowo A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych.* Warszawa 1979, s. 105; Z. Radwański: *Koncepcja praw podmiotowych osobistych.* RPEiS 1988, nr 1, s. 1 i nast.

[28] Tak Z. Radwański: *Koncepcja...*, s. 3—5.

[29] B. Gawlik: *Ochrona dóbr osobistych. Sens i nonsens koncepcji tzw. praw podmiotowych osobistych.* ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1984, z. 41, s. 123 i nast.

[30] Por. M. Czajkowska-Dąbrowska: *Kilka uwag na temat praw podmiotowych osobistych.* PiP 1987, nr 7, s. 87 i nast.; B. Kordasiewicz: *Jednostka wobec środków masowego przekazu.* Wrocław 1991, s. 154 i nast.

[31] B. Gawlik: *Ochrona dóbr osobistych...*, s. 138.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

ochrony dóbr osobistych wystarczy stwierdzić, iż w związku z wyrządzoną osobie szkodą powstaje obowiązek jej naprawienia. Jest to więc ochrona analogiczna do odpowiedzialności deliktowej. Zaprezentowany pogląd, jak się wydaje, należy odrzucić. W odniesieniu do dóbr osobistych ustawodawca nie wprowadził ogólnego zakazu wyrządzania szkody, lecz wprowadził normy chroniące zróżnicowane interesy, które należy najpierw zidentyfikować jako dobra osobiste. Z praktycznego punktu widzenia łatwiej jest chronić dobra osobiste w ramach poszczególnych praw podmiotowych, niż wykazywać za każdym razem, że istnieje zakaz naruszania konkretnego dobra[32].

Art. 23 k.c. oparty jest na koncepcji pluralistycznej, zgodnie z którą istnieje wiele dóbr osobistych i wiele odpowiadających im podmiotowych praw osobistych[33]. Musimy więc przyjąć, że istnieje wizerunek jako odrębne dobro osobiste i prawo podmiotowe na tym wizerunku. Przez wizerunek należy rozumieć wizualny zapis obrazu fizycznego umożliwiający identyfikację konkretnego człowieka. Przyznanie określonej osobie prawa podmiotowego do wizerunku oznacza, że z prawem tym wiążą się obowiązki innych osób. Wydaje się, że nie można zawęzić pojęcia „wizerunek" do obrazu fizycznego człowieka. Za przyjęciem tego poglądu przemawiają następujące argumenty. Po pierwsze, cechy fizyczne człowieka są zmienne, natomiast raz ustalony wizerunek pozostaje niezmienny. W tym kontekście wizerunek jest obrazem fizycznym człowieka w konkretnej chwili (np. zwolnienia migawki aparatu fotograficznego). Po drugie, wizerunek rozumiany jako ustalenie obrazu fizycznego jest konstrukcją podobną do konstrukcji utworu przez istniejący dla obu wymóg ustalenia[34]. Po trzecie wreszcie, ustalenie wizerunku jest czynnikiem umożliwiającym rozpoznanie konkretnej osoby. Ograniczenie wizerunku wyłącznie do obrazu fizycz-

[32] Pogląd taki słusznie prezentuje J. Frąckowiak, w: System II, s. 1084, przypis 360.

[33] S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 79; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk: *Prawo cywilne*..., s. 179; A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 105.

[34] Por. T. Grzeszak, w: System I, s. 541, n.b. 12.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

nego pozwalałoby co najwyżej uznać, że pełni on funkcję informacyjną o wyglądzie osoby. Rozpoznawalność obejmuje „takie cechy twarzy i całej postaci, które pozwalają zidentyfikować jakąś osobę jako rozpoznawalną osobę fizyczną”[35]. Osoba może być rozpoznana także przez dołączenie wskazówek, np. podpisu[36]. Podobieństwo osoby widniejącej na wizerunku do rzeczywistej osoby fizycznej powinno być dostrzegalne zarówno dla niej samej, jak i dla osób trzecich[37]. Wniosek taki jest zgodny z założeniem obiektywnego podejścia do kwestii dóbr osobistych.

Spróbujmy ustalić, jakie wytwory niematerialne mieszczą się w zakresie pojęcia „wizerunek”. Rozważania na temat rodzajów wizerunku dotyczą równocześnie problemu rozpoznawalności konkretnej osoby w jej wizerunku. Należy przyjąć, że istnieje pięć różnych typów wizerunków:

1. Wizerunek plastyczny.
2. Wizerunek audialny.
3. Maska artystyczna.
4. Wizerunek piśmienniczy.
5. Body art.

Ad 1. Wizerunek człowieka najczęściej jest ustalany za pomocą technik graficznych (dwuwymiarowych) i plastycznych (trójwymiarowych). W tym kontekście wizerunek oznacza „wytwór niematerialny, który za pomocą środków plastycznych przedstawia rozpoznawalną podobiznę danej osoby”[38]. Wizerunkami plastycznymi są portrety, fotografie, filmy, karykatury. Rozpoznawalność przedstawionej na wizerunku osoby nie budzi wątpliwości w odniesieniu do portretów malarskich, fotografii, gdyż są to wierne wizerunki. Z kolei karykatury są uproszczonymi wizerunkami — konkretną osobę

[35] K. Stefaniuk: *Naruszenie prawa do wizerunku*..., s. 64.

[36] Tak J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 13.

[37] Tak T. Grzeszak, w: System I, s. 542—543, n.b. 14.

[38] J. Barta, R. Markiewicz, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005, s. 628. Dalej: Komentarz.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

może na nich często rozpoznać jedynie ona sama i jej znajomi. Natomiast ludzie nieznający osoby przedstawionej na wizerunku nie rozpoznają jej. Inaczej z karykaturami osób znanych — są one powszechnie rozpoznawane.

Należy podkreślić, że każdy człowiek ma własny wizerunek. W związku z tym prawo do wizerunku nie jest skuteczne wobec osób bardzo podobnych, które rozpowszechniają własny wizerunek. Regułę tę należy stosować do sobowtórów czy bliźniaków. Wydaje się, że można zakazać wykorzystania w reklamie wizerunku sobowtóra sławnej osoby na podstawie przepisów ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, jako formy reklamy wprowadzającej w błąd. Nie ma przy tym znaczenia, że odbiorcy reklamy wiedzą, że mają do czynienia z sobowtórem. Decydujący jest fakt rozpoznawalności konkretnej osoby i łączenie jej z reklamowanym produktem[39]. Na uwagę zasługuje wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 7 lutego 1995 r.[40], w którym Sąd rozpatrywał użycie do celów marketingowych wizerunku i pseudonimu powoda. Karykatura wyglądu scenicznego powoda (z wykorzystaniem rekwizytów: chusty, stroju ludowego) wraz z pseudonimem scenicznym „Pigwa" została użyta do ozdobienia etykiety piwa. Sąd doszedł do wniosku, że karykatura ta była wizerunkiem powoda.

Ad 2. Głos człowieka[41] można traktować albo jako element wizerunku[42], albo jako samodzielne dobro osobiste[43]. Za uzasad-

[39] W tym kierunku idą rozważania J. Barty i R. Markiewicza, w: *Prawo mediów*..., s. 452.

[40] I Acr 697/94. Zob. w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1083.

[41] Potrzebę ochrony głosu dostrzegał A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 96—97.

[42] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 453; J. Sieńczyło-Chlabicz: *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych*. PPH 2003, nr 9, s. 40.

[43] Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 21 czerwca 1991 r. — PS 1991, nr 7—8, s. 90; a w doktrynie T. Grzeszak, w: System I, s. 543, n.b. 14.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

nione uważam kwalifikowanie głosu człowieka jako elementu jego wizerunku. Skoro za decydujący czynnik uważamy rozpoznawalność osoby, musimy uznać, że wizerunkiem są nie tylko dostrzegalne (fizyczne) cechy człowieka, ale także brzmienie, barwa, wysokość jego głosu oraz intonacja, sposób mówienia, charakterystyczne zwroty, powiedzenia i regionalizmy. Głos, jako swoisty wizerunek „audialny", może być cechą autentycznej osoby albo może być wykreowany (wówczas jest elementem maski artystycznej)[44]. Głos chroniony jest także w kontekście tzw. prawa do wypowiedzianego słowa[45]. Zgodnie z art. 14 prawa prasowego publikowanie lub rozpowszechnianie w inny sposób informacji utrwalonych za pomocą zapisów fonicznych i wizualnych wymaga zgody osoby udzielającej informacji. Ochronę przed samym utrwaleniem głosu należy oprzeć na art. 23 i 24 k.c.

Ad 3. Maska artystyczna to wizerunek, jaki artysta wykonawca sztucznie stwarza dla oddania cudzej a nie własnej postaci[46]. Ciekawym przykładem interpretacji prawa do maski artystycznej jest, zachowujący aktualność, wyrok Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 1965 r. w sprawie „Danusia I"[47]. Dotyczył on następującego stanu faktycznego. Na planie filmu *Krzyżacy* dwaj fotoreporterzy tygodnika „Ekran" wykonali serię fotografii. Do niektórych z nich pozowała aktorka odtwarzająca rolę Danusi, wiedząc, że zostaną one opublikowane w tygodniku. Tymczasem jedna z tych fotografii została wydana i rozpowszechniana jako widokówka. Powódka domagała się zakazania pozwanemu wydawnictwu „Ruch" rozpowszechniania pocztówki. Sąd Najwyższy orzekł, że przedmiotem ochrony w prawie autorskim (art. 55 ustawy z 1952 r.) jest wizerunek określonej osoby, a nie maska artystyczna. Stanowisko to zaaprobowano w doktry-

[44] J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 454.

[45] Ibidem.

[46] S. Ritterman: *Komentarz*..., s. 119.

[47] A. Kopff: *Glosa do wyroku z 15 kwietnia 1965 r.* OSPiKA 1966, nr 6, s. 257—262.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

nie[48]. Maski artystycznej nie można identyfikować z każdą sytuacją, kiedy aktor został przedstawiony w roli, jaką gra w filmie. Jest to ujęcie zbyt szerokie. Z maską artystyczną mamy do czynienia tylko wtedy, gdy rola wymaga od artysty istotnej zmiany wyglądu zewnętrznego. Nie wystarczy samo uwikłanie aktora w akcję filmu. Istotne jest, by maska pozwalała na identyfikację aktora, wówczas jest równocześnie jego wizerunkiem. Natomiast jeśli charakteryzacja aktora występuje w takim natężeniu, że nie pozwala na jego identyfikację (na co czasem nakłada się modulacja głosu), możemy mówić wyłącznie o ochronie maski artystycznej a nie wizerunku[49]. Istnienie konstrukcji maski artystycznej potwierdza także nowsze orzecznictwo sądów polskich. W wyroku z 20 maja 2004 r.[50] Sąd Najwyższy zauważył, że wizerunek poza cechami fizycznymi tworzącymi wygląd może obejmować dodatkowe elementy związane z wykonywanym zawodem, np. charakteryzację, ubiór, sposób poruszania się czy kontaktowania z otoczeniem.

Ad 4. Dyskusyjną kwestią jest dopuszczalność i celowość wyodrębnienia tzw. wizerunku piśmienniczego[51]. Próby zastosowania takiej konstrukcji prawnej opierają się na założeniu, że przedstawienie rzeczywiście istniejącej osoby w utworze literackim czy dramatycznym wywołuje zbliżone reakcje psychiczne jak w wypadku wizerunku plastycznego i wiąże się z podobnymi problemami prawnymi[52]. Aby odpowiedzieć na pytanie, czy na gruncie prawa polskiego możemy posługi-

---

[48] Ibidem, s. 260; K. Stefaniuk: *Naruszenie prawa do wizerunku*..., s. 64; J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 628; *Prawo mediów*..., s. 452; T. Grzeszak, w: System I, s. 499, n.b. 13.

[49] Por. A. Kopff: *Glosa*..., s. 260—261.

[50] II CK 330/03 — MoP 2005, nr 2, s. 111.

[51] Por. R. Markiewicz: *Granice dozwolonego przedstawienia osób rzeczywistych w dziele piśmienniczym. Zagadnienia cywilnoprawne*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1987, z. 44, s. 69—106.

[52] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 455; Idem: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 15—16.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

wać się konstrukcją wizerunku piśmienniczego, musimy wpierw ustalić, co mieści się w zakresie tego pojęcia. Po pierwsze, zauważmy, że mamy tu do czynienia z przedstawieniem postaci realnie istniejącej w utworze wyrażonym słowem. Skoro tak, musimy uznać, że wizerunek piśmienniczy jest rodzajem portretu. Po drugie, za cechę charakterystyczną wizerunku uznaliśmy rozpoznawalność konkretnej osoby. Cecha ta powoduje, że wizerunek piśmienniczy powinien być opisem pozwalającym na identyfikację określonej postaci. Są to zatem opisy kładące nacisk na dostrzegalne cechy konkretnego człowieka, czyli wygląd (obraz fizyczny). Natomiast te dotyczące cech niedostrzegalnych (cechy charakteru), jakkolwiek charakteryzują daną osobę, nie należą do wizerunku piśmienniczego w sensie prawnym. To samo można powiedzieć o przedstawieniu życiorysu konkretnej osoby. W dwóch ostatnich sytuacjach za wystarczającą należy uznać ochronę opartą na ochronie innego, poza wizerunkiem, rodzaju dóbr osobistych, np. czci. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż określona osoba może poczuć się dotknięta przedstawieniem jej wyglądu czy historii jej życia w niekorzystnym świetle w utworze literackim[53].

Ad 5. Body art traktuje ludzkie ciało jako przedmiot doświadczenia artystycznego. Ta swoista „sztuka ciała" obejmuje różne, niekiedy szokujące, metody zdobienia ciała, np. kolczykowanie czy tatuaż, które trwale zmieniają wizerunek konkretnej osoby. Body art jest najczęściej prezentowany jako postać „żywego wykonania" lub jako fotografia czy film[54]. W pierwszej sytuacji, jak się wydaje, jest odrębną postacią wizerunku; natomiast w drugiej jest wizerunkiem plastycznym.

Zauważmy, że w praktyce naruszenie prawa do wizerunku często wiąże się z naruszeniem innych dóbr osobistych. Dla zilustro-

[53] Ochronę wizerunku piśmienniczego opartą na ochronie innych dóbr osobistych za wystarczającą uznają J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 455.

[54] Por. E. Ferenc-Szydełko: *Body art w świetle przepisów prawa autorskiego*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2007, z. 100, s. 119 i nast.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

wania tej zależności posłużmy się kilkoma przykładami z orzecznictwa sądów polskich.

Reporter jednego z czasopism wykonał na balu sylwestrowym zdjęcie, na którym widnieje rozbawiona para. Zostało ono opublikowane na okładce pisma. Wybuchł skandal, ponieważ osoby te nie były parą, a ich oficjalni partnerzy myśleli, że przebywają one w owym czasie w innym miejscu. Wydawca gazety przegrał proces o ochronę dóbr osobistych[55]. W omawianej sytuacji doszło do naruszenia prawa do wizerunku (publikacja bez zgody zainteresowanych) i czci rozumianej jako dobra sława.

W wyroku z 21 września 1963 r.[56] Sąd Najwyższy przyjął, iż z faktu dostarczenia przez reportera zdjęć wydawnictwu bez zastrzeżenia sposobu ich wykorzystania może wypływać tylko ten wniosek, że wydawnictwo może je bez ograniczeń publikować. Nie może on natomiast być rozumiany jako upoważnienie do opatrywania zdjęć dowolnym, nieprawdziwym komentarzem. W sprawie tej Sąd uznał, że samo opublikowanie fotografii nie było bezprawne, ponieważ powódka pozując do zdjęcia, musiała liczyć się z tym, że będzie ono opublikowane i *per facta concludentia* wyraziła na to zgodę. Jednakże publikacja stała się bezprawna z powodu opatrzenia fotografii nieprawdziwym komentarzem, co niewątpliwie stanowiło przekroczenie granic domniemanej zgody, a ponadto naruszyło godność osobistą powódki. Nieprawdziwy komentarz polegał na opatrzeniu zdjęcia „dymkiem" z określonym tekstem.

Publikacja zdjęcia wykonanego w klubie dla gejów jest niezgodna z prawem w sytuacji, kiedy treść fotografii (para całujących się mężczyzn) i podpis wskazują, że dotyczy ona homoseksualistów. Wynika to stąd, że orientacja seksualna stanowi dobro osobiste i chronioną sferę prywatności. Publikacja zdjęcia bez zgody narusza więc sferę intymną i prawo do wizerunku[57].

---

[55] Podaję za: A. K a r p o w i c z: *Prawo autorskie i prasowe dla dziennikarzy*. Warszawa 1997, s. 56.

[56] I CR 743/62, zob. w: J. B a r t a, R. M a r k i e w i c z: *Prawo autorskie*..., s. 1056.

[57] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 2 grudnia 1998 r., I ACa 789/98.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział drugi

Podmiot prawa do wizerunku

W doktrynie[1] i orzecznictwie[2] wyrażono pogląd, że podmiotem prawa do wizerunku jest osoba fizyczna. Jest to zrozumiałe, ponieważ ochrona dóbr osobistych wykształciła się w praktyce dla ochrony osób fizycznych jako odzwierciedlenie zjawisk istniejących w sferze psychiki człowieka[3]. Prawo do wizerunku przysługuje osobie rzeczywistej. Na gruncie obowiązującego prawa polskiego trudno byłoby przyznać prawa osobiste (w tym prawo do wizerunku) postaci fikcyjnej[4]. Jednakże osoba posługująca się podobizną postaci fikcyjnej w celu oznaczenia swoich produktów lub usług naraża się na zarzut naruszenia autorskich praw osobistych twórcy

---

[1] Zob. M. Pazdan, w: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Red. K. Pietrzykowski. T. 1. Warszawa 2002, s. 118; J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80, s. 16—17; Iidem, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005, s. 629. Dalej: Komentarz; T. Grzeszak, w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.), s. 535, n.b. 1.

[2] Por. wyrok SN z 25 maja 1977 r. — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1101.

[3] Tak S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957, s. 108.

[4] Por. K. Grzybczyk: *Dzieło reklamowe i jego twórca*. Warszawa 1999, s. 42.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

tej postaci[5]. Warto wspomnieć o powtarzających się w różnych systemach prawnych próbach konstruowania w judykaturze odrębnych dóbr osobistych postaci fikcyjnych. Najszerszy zakres ochrony przyznano im w orzecznictwie francuskim. Sądy francuskie uznawały niekiedy, że bohater fikcyjny ma prawo do honoru, życia prywatnego i wizerunku[6]. Prawo do wizerunku jest przyznawane postaciom fikcyjnym także w prawie amerykańskim. Przykładem jest sprawa George'a McFarlanda z 1994 r. Powód, dziecięca gwiazda kina lat 30., był powszechnie rozpoznawany dzięki roli chłopca Spanky'ego, którą odtwarzał w serii filmów *Nasz gang*. Postać ta została bez zgody aktora wykorzystana przez sieć restauracji. Sąd doszedł do wniosku, że możliwa jest sytuacja, gdy aktor jest nieodłącznie kojarzony w świadomości społecznej z odtwarzaną rolą, tak że nie jest możliwe rozłączne traktowanie wizerunku aktora i maski artystycznej. W opinii sędziego, w omawianej sytuacji doszło do naruszenia tożsamości aktora i jego bohatera.

W doktrynie słusznie odrzuca się możliwość istnienia wspólnego prawa do wizerunku[7]. Istnieją fotografie zbiorowe przedstawiające dwie osoby lub więcej. W sensie prawnym mamy wówczas do czynienia z kilkoma odrębnymi wizerunkami. Odrębny wizerunek możemy przypisać każdej osobie widniejącej na fotografii.

Niecodzienną postać wizerunku przewiduje ustawa z 7 grudnia 2000 r. chroniąca dziedzictwo Fryderyka Chopina[8]. Wprowadza ona bezterminową ochronę wizerunku Chopina „odpowiednio na zasadach dotyczących dóbr osobistych". Jest to przykład prawa podmiotowego bez uprawnionego podmiotu[9].

Osoba prawna nie ma wizerunku[10]. Nie można bowiem pominąć odmienności strukturalnej tych podmiotów w porównaniu z oso-

---

[5] Por. K. Grzybczyk: *Komercyjne wykorzystanie dóbr niematerialnych*. W: *Valeat aequitas. Księga pamiątkowa ofiarowana księdzu profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*. Red. M. Pazdan. Katowice 2000, s. 150.

[6] Tak K. Grzybczyk: *Dzieło reklamowe*..., s. 42.

[7] Zob. J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 17.

[8] Dz.U. z 2001 r., nr 16, poz. 168.

[9] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 638.

[10] Zob. wyrok SN z 25 maja 1977 r....

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

bami fizycznymi. W konsekwencji, nie wszystkie dobra osobiste nadają się do zastosowania (nawet odpowiednio) wobec osób prawnych[11]. Nie jest wizerunkiem osoby prawnej ani fotografia miejsca jej siedziby, ani osób wchodzących w skład jej organów. Należy wyraźnie sprzeciwić się konstruowaniu szerokiego prawa do wizerunku przysługującego osobom prawnym i obejmującego dobre imię tych osób[12]. Próbę taką podjęły sądy polskie[13], uznając, że symbol osoby prawnej jest nośnikiem jej tożsamości w jej zewnętrznym odbiorze i podobnie jak nazwa czy firma stanowi dobro osobiste osoby prawnej. W tym sensie stanowi wizerunek osoby prawnej. Jest oczywiste, że nie można dowolnie wykorzystać symbolu osoby prawnej, gdyż może to prowadzić do naruszenia jej renomy. Jednakże nie jest prawidłowe utożsamianie renomy z wizerunkiem[14].

---

[11] S. G r z y b o w s k i: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 108—109.

[12] M. P a z d a n, w: „System prawa prywatnego". T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. S a f j a n. Warszawa 2007, s. 1131, n.b. 49; E. T r a p l e: *Dobra osobiste w reklamie*. W: *Prawo reklamy i promocji*. Red. E. T r a p l e. Warszawa 2007, s. 822—823.

[13] Por. wyroki: Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29 maja 2000 r. (I ACa 1617/99 — „Wokanda" 2001, nr 11) oraz SN z 7 marca 2003 r. (I CKN 100/01 — niepublikowane). Sprawy te dotyczyły użycia w celu reklamowym wizerunków elementów architektonicznych budynków Uniwersytetu Warszawskiego (bramy wraz z godłem).

[14] Por. E. T r a p l e: *Dobra osobiste w reklamie*..., s. 823.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział trzeci

Treść prawa do wizerunku

1. Treść prawa do wizerunku

Zdaniem Sądu Najwyższego[1] obowiązujące prawo polskie nie chroni przed każdym, jakimkolwiek naruszeniem dóbr osobistych. Ochronę przyznaje dopiero wówczas, gdy dojdzie jednocześnie do naruszenia prawa podmiotowego. Możność żądania ochrony prawnej jest więc uzależniona od tego, czy nastąpiło pogwałcenie uczucia ludzkiego przez naruszenie jakiegoś obiektywnie ujętego dobra. O naruszeniu prawa do wizerunku możemy mówić dopiero wtedy, gdy sprawca godzi w stan psychiczny człowieka, o którego wizerunek chodzi. Naruszenie to musimy rozpatrywać w znaczeniu obiektywnym. Obiektywne ujęcie prawa do wizerunku znajduje wyraz w art. 23 k.c. zapewniającym jego ochronę[2]. Ustawodawca konstruuje ochronę prawa do wizerunku, ale nie wskazuje, jaka jest treść tego prawa.

Wydaje się, że treścią prawa do wizerunku jest ochrona przed ustaleniem wizerunku, który narusza spokój psychiczny człowieka. Jest to ochrona przed konkretyzacją wizerunku. W takim ujęciu

[1] Wyrok SN z 7 listopada 2000 r., I CKN 1149/98 — Lex 50831.

[2] S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957, s. 80—81; A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979, s. 107.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

uprawnionemu służy prawo zakazania ustalenia lub utrwalenia wizerunku oraz zakazywania jego zniekształcania[3].

Należy zastanowić się, kiedy ustalenie lub utrwalenie wizerunku narusza stan psychiczny człowieka. Następuje ono poprzez naruszenie pewnych obiektywnych wartości[4]. Wówczas naruszenie możemy uznać za bezprawne. Wydaje się, że okolicznością decydującą o uznaniu ustalenia wizerunku za bezprawne jest naruszenie sfery intymności, spokoju psychicznego osoby portretowanej. W świetle obowiązującego prawa nie jest uprawniona teza, że ochrona wizerunku sięga tak głęboko, jak głęboko sięga ochrona prywatności. Wynika to stąd, że prywatność i wizerunek są odrębnymi dobrami osobistymi człowieka. Chociaż trzeba zauważyć, że między tymi prawami zachodzi pewna zależność polegająca na tym, że chronią one podobne interesy jednostki[5].

Musimy także ustalić, czy treść prawa do wizerunku na gruncie kodeksu cywilnego obejmuje również jego udostępnienie publiczności. Zgodnie z powszechnie akceptowanym poglądem, najczęściej spotykanym sposobem naruszenia prawa do wizerunku jest jego rozpowszechnianie bez zgody uprawnionego[6]. Możemy tym samym z art. 23 k.c. wyprowadzić wniosek, że uprawniony może zakazać upublicznienia swojego wizerunku. Teza ta znajduje potwierdzenie w orzecznictwie. Na uwagę zasługuje zwłaszcza wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 1977 r.[7] W wyroku tym Sąd ocenił fakt reprodukowania na widokówkach wizerunku powoda (znanego sportowca). Pozwana agencja wydawnicza publikując bez zgody

---

[3] Por. T. Grzeszak, w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.), s. 547, n.b. 21. Dalej: System I.

[4] Zob. S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 80.

[5] Tak słusznie J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*. Red. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak. Warszawa 2005, s. 450.

[6] Por. A. Szpunar: *Ochrona prawa do wizerunku*. Warszawa 1979, s. 145; S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 95; T. Grzeszak, w: System I, s. 547, n.b. 22.

[7] I CR 127/77, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1060.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

powoda przedmiotową pocztówkę, naruszyła jego prawo do rozporządzania swoją fotografią. Takie zaś działanie jest ingerencją w prawo powoda do rozporządzania swoim dobrem osobistym. Przez dobro osobiste należy tu rozumieć wizerunek, a przez rozporządzanie — dysponowanie, czyli decydowanie o zachowaniu innych osób wobec tego dobra[8]. Sąd Najwyższy opowiedział się za zastosowaniem art. 23 i 24 k.c. także w wyroku z 7 lutego 1995 r. do dysponowania wizerunkiem powoda jako elementem etykiety piwa.

Nie wywołuje wątpliwości twierdzenie, że przy rozpowszechnianiu wizerunku należy stosować art. 81 pr. aut. Zgodnie z tym przepisem rozpowszechnianie wizerunku wymaga zgody osoby na nim przedstawionej. Rozpowszechnianie wizerunku należy interpretować zgodnie z ustawową definicją rozpowszechniania zawartą w art. 6 pkt 3 pr. aut.[9] Oznacza to, że wizerunek powinien być udostępniony publicznie, czyli przeznaczony dla nieokreślonego, otwartego kręgu osób. Forma udostępnienia nie ma tu znaczenia, może to być dowolne medium: prasa, telewizja, Internet. Przykładem rozpowszechniania wizerunku w Internecie jest umieszczenie na stronie portalu internetowego tzw. głębokiego linku umożliwiającego użytkownikowi tego portalu bezpośrednie (tj. z pominięciem struktury nawigacyjnej strony głównej innego portalu) otwarcie rekomendowanej witryny[10]. Zauważmy, że prawo autorskie wymaga zgody jedynie na rozpowszechnianie wizerunku, a nie na jego sporządzenie. Do oceny skutków prawnych sporządzenia wizerunku musimy stosować przepisy kodeksu cywilnego dotyczące ochrony dóbr osobistych oraz przepisy prawa autorskiego, o ile istnieją podstawy do uznania wizerunku za utwór.

---

[8] T. Grzeszak, w: System I, s. 547—548, n.b. 22.

[9] Por. J. Barta, R. Markiewicz, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005, s. 629. Dalej: Komentarz; J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80, s. 18; T. Grzeszak, w: System I, s. 555, n.b. 32.

[10] Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 20 lipca 2004 r., I ACa 564/04 — TPP 2004, nr 3—4, poz. 155.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Skoro do udostępnienia wizerunku publiczności można stosować zarówno normy kodeksu cywilnego, jak i prawa autorskiego, należy zastanowić się, czy normy te mają ten sam zakres zastosowania. Wydaje się, że jest on inny w każdej z ustaw. Art. 81 pr. aut. chroni interes osoby przedstawionej na wizerunku, polegający na decydowaniu o rozpowszechnianiu wizerunku. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 19 grudnia 2001 r.[11] doszedł do wniosku, że prawo autorskie chroni wyłącznie kompetencję osoby portretowanej do rozpowszechniania jej wizerunku. Dobrem chronionym jest autonomia każdej osoby w zakresie swobodnego rozstrzygania, czy i w jakich okolicznościach wizerunek będzie rozpowszechniany. Za przyjęciem tego poglądu przemawiają następujące argumenty. Po pierwsze, brzmienie art. 81 pr. aut. Ustawodawca odwołuje się w tym przepisie do rozpowszechniania. Legalna definicja rozpowszechniania pozwala łatwo ustalić zakres tego pojęcia. Skoro wykładnia językowa daje pewne i zadowalające rezultaty, nie ma potrzeby sięgania po inne rodzaje wykładni. Po drugie, zawężenie omawianego przepisu do rozpowszechniania pozostawia poza zakresem jego zastosowania takie sposoby korzystania z wizerunku, które nie są rozpowszechnianiem. Mam tu na myśli zwłaszcza korzystanie z wizerunku w ramach tzw. dozwolonego użytku prywatnego (polegającego na udostępnieniu wizerunku osobom pozostającym w związku osobistym, zwłaszcza pokrewieństwa i powinowactwa, albo w stosunku towarzyskim).

Wypada zauważyć i podkreślić różnice w ujęciu prawa do wizerunku w świetle kodeksu cywilnego i prawa autorskiego. Konstrukcja zastosowana przez ustawodawcę w kodeksie cywilnym jest jednoznaczna. Prawo do wizerunku zostało tu ukształtowane jako prawo osobiste. Jest to prawo chroniące interes osobisty uprawnionego, skuteczne *erga omnes*, niezbywalne i niedziedziczne[12]. Natomiast charakter prawa do wizerunku w świetle prawa autorskiego wy-

[11] I ACa 957/01 — TPP 2002, nr 3, poz. 107.

[12] Por. W. O r ż e w s k i: *Reklama i prawo. Poradnik*. Warszawa 1998, s. 36; S. G r z y b o w s k i: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 15—19; A. S z p u n a r: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 95—98.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

wołuje wątpliwości. Ustawodawca nie przesądza jednoznacznie jego charakteru — można w nim upatrywać uprawnienia o charakterze zarówno osobistym, jak i majątkowym.

Dostrzec należy także podobieństwa w ujęciu obu konstrukcji. W obu aktach prawnych prawo do wizerunku służy poszanowaniu uprawnień osoby na nim widniejącej. Wydaje się, że można w związku z tym postulować *de lege ferenda* umieszczenie tej ochrony w jednym akcie prawnym. Za przyjęciem tego postulatu przemawia następujący argument. Zarówno w kodeksie cywilnym, jak i prawie autorskim chronione są wszystkie postacie wizerunku. Prawo autorskie nie ogranicza się do ochrony wizerunków będących utworami. Według doktryny ochrona przewidziana w art. 81 pr. aut. przysługuje niezależnie od tego, czy w wizerunku można dopatrzyć się elementów twórczych[13]. Wydaje się, że wykładnia językowa art. 81 pr. aut. w pełni uzasadnia przyjęcie takiego wniosku. Ustawodawca nie wskazuje na jakikolwiek konieczny związek sporządzonego wizerunku z twórczością. Nie oznacza to, rzecz jasna, że w praktyce taki związek nie może istnieć (wizerunki nierzadko są utworami — tzw. portretami). Tymczasem Sąd Najwyższy w odniesieniu do wizerunków, które nie są utworami, jako podstawę ochrony wskazywał art. 23 i 24 k.c.[14] Pokazuje to, że właściwym miejscem dla regulacji zawartej w art. 81 pr. aut. jest kodeks cywilny[15]. Jeżeli *de lege ferenda* uznamy ten argument, wówczas oczywiste staje się, że art. 23 k.c. normuje wszystkie sposoby korzystania z wizerunku poza rozpowszechnianiem. Należy tym samym odrzucić zgłoszony przez Jacka Sobczaka postulat ulokowania omawianej normy w prawie prasowym[16]. Rozpowszechnianie wizerunku nie jest działalnością charakterystyczną wyłącznie dla

[13] J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 627; T. Grzeszak, w: System I, s. 537, n.b. 6; S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego*. Warszawa 1973, s. 264; K. Stefaniuk: *Naruszenie prawa do wizerunku przez rozpowszechnianie podobizny.* PiP 1970, nr 1, s. 66.

[14] Wyrok SN z 2 lutego 1967 r. — OSN 1967, nr 9, poz. 161.

[15] Pogląd taki wyrażają J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 627.

[16] J. Sobczak: *Prawo autorskie i prawa pokrewne*. Warszawa—Poznań 2000, s. 203.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

mediów i powinno znajdować się w akcie prawnym mającym szerszy zakres zastosowania.

2. Swoboda korzystania z wizerunku

A. Słowo wstępne

Ustawodawca przyznając określone uprawnienia, dał osobie widniejącej na wizerunku instrument pozwalający regulować korzystanie innych osób z niego. Na instrument ten składają się uprawnienia o charakterze zezwalającym (udzielenie zgody na sporządzenie i ewentualnie na rozpowszechnianie wizerunku) i zakazowym (odmowa udzielenia takiej zgody). Uwagi te odnoszą się do prawa do wizerunku w ujęciu zarówno kodeksu cywilnego, jak i prawa autorskiego. Akcentowanie strony pozytywnej i negatywnej upodabnia ochronę prawa do wizerunku do ochrony autorskoprawnej. Wniosek ten można traktować jako argument przemawiający za trafnością decyzji ustawodawcy o umieszczeniu normy dotyczącej rozpowszechniania wizerunku w prawie autorskim. Wydaje się jednak, że była ona podyktowana bardziej tradycją ustawodawczą niż pogłębioną analizą charakteru prawa do wizerunku. Polskie ustawy chroniące prawo autorskie z 1926 i 1952 r. zawierały analogiczne przepisy. Różnica między wspomnianymi ustawami a obecnie obowiązującą sprowadza się do tego, że te pierwsze nakazywały traktować prawo do wizerunku jako ograniczenie prawa autorskiego (formy tzw. dozwolonego użytku), natomiast współczesna zawiera omawianą normę w odrębnym rozdziale 10.

Przyznanie prawa podmiotowego w aspekcie pozytywnym i negatywnym ogranicza swobodę korzystania innych osób z wizerunku. Ograniczenie to polega na konieczności uzyskania zgody uprawnionego na samo sporządzenie wizerunku, a następnie na jego upublicznienie. W odniesieniu do pierwszej sytuacji ustawo-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

dawca wprowadził stanowcze konstrukcje prawne, natomiast w odniesieniu do drugiej konstrukcje łagodzone przez wyjątki.

B. Zgoda na sporządzenie wizerunku

Wizerunek należy do tych dóbr osobistych, które można naruszyć jedynie przez działanie bez zgody uprawnionego[17]. Sporządzenie wizerunku, czyli ustalenie obrazu fizycznego człowieka stanowi naruszenie prawa do wizerunku, jeśli zostało dokonane bez zgody uprawnionego. Ochrona prawa do wizerunku nie oznacza niedopuszczalności jego sporządzenia w ogóle, lecz mówi jedynie o niedopuszczalności jego ustalenia bez zgody uprawnionego. Widzimy więc, że obiektywnie to samo działanie (ustalenie wizerunku w określonej sytuacji) może stanowić naruszenie prawa na dobrach osobistych lub nie stanowić takiego naruszenia, zależnie od stanowiska uprawnionego w tej kwestii[18]. Sporządzenie wizerunku dotyka sfery osobistej, jeśli narusza świat uczuć konkretnej osoby. Wyrażenie zgody przez uprawnionego wyłącza bezprawność sporządzenia wizerunku. Zastanówmy się, jak zinterpretować tę zgodę.

Po pierwsze, ustalmy, jaki jest charakter zgody. Zgodę interpretuje się bądź jako czynność prawną[19], bądź jako zgodny z prawem czyn podobny do oświadczenia woli[20]. Dla zwolenników pierwsze-

---

[17] Zob. S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 119—124; A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 160.

[18] Tak S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 120.

[19] Por. ibidem; Z. Banaszczyk: *Zgoda poszkodowanego jako okoliczność wyłączająca bezprawność*. Warszawa 1984, s. 83; E. Traple: *Dobra osobiste w reklamie*. W: *Prawo reklamy i promocji*. Red. E. Traple. Warszawa 2007, s. 827—831.

[20] Por. M. Sośniak: *Znaczenie zgody uprawnionego w zakresie ogólnej odpowiedzialności odszkodowawczej*. ZN UJ, *Prace Prawnicze*. Kraków 1959, z. 6, s. 142; Idem: *Funkcje i skuteczność zgody osoby uprawnionej w zakresie ochrony dóbr osobistych*. W: B. Kordasiewicz, E. Łętowska: *Prace z prawa cywilnego. Wydane dla uczczenia pracy naukowej profesora Józefa Stanisława Piątowskiego*. Wrocław 1985, s. 67; A. Szpunar: *Zgoda uprawnionego w zakresie ochrony dóbr osobistych*. RPEiS 1990, nr 1, s. 46; A. Cisek: *Dobra*

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

go poglądu zgoda na sporządzenie wizerunku ma charakter jednostronnej czynności prawnej o charakterze upoważniającym; w konsekwencji może być składnikiem umowy zezwalającej. Zwolennicy drugiego poglądu przyjmują, iż zgoda jest zgodnym z prawem czynem podobnym do czynności prawnej. Argumentują, że dla jej skuteczności wymagane jest jedynie, by uprawniony działał z rozeznaniem; nie jest natomiast wymagana zdolność do czynności prawnych. Bardziej przekonujące wydaje się drugie stanowisko. Przy udzielaniu zgody na sporządzenie wizerunku decydujące znaczenie ma świadomość osoby, która ma być na wizerunku uwidoczniona, że działania drugiej strony zmierzają do ustalenia wizerunku. Kwestii zgody w ogóle nie należy łączyć ze zdolnością do czynności prawnych. W razie jej braku lub przy ograniczonej zdolności zgodę musieliby wyrazić przedstawiciele ustawowi. Tymczasem łatwo możemy wyobrazić sobie stan faktyczny, w którym zgoda przedstawiciela ustawowego nie wystarczy i należy uznać potrzebę wyrażenia zgody także przez osobę portretowaną. Przykładem jest sytuacja, kiedy sporządzenie wizerunku głęboko ingeruje w sferę psychiki dziecka, lub sporządzenie i późniejsze rozpowszechnianie jest źródłem znacznych korzyści materialnych.

Po drugie, musimy ustalić formę zgody. Wydaje się, że może ona być wyrażona w dowolnej formie. Możliwe jest udzielenie zgody wyraźnie lub *per facta concludentia*[21]. Nie można kwestionować zgody wyrażonej w sposób dorozumiany. Jest to bowiem rzeczywista zgoda wynikająca z zachowania osoby jej udzielającej, tyle że nie chodzi tu o zachowanie podjęte wprost dla wyrażenia zgody[22].

Po trzecie, należy określić zakres udzielonej zgody. Wydaje się, że zgoda obejmuje zawsze konkretny wizerunek lub wizerunki. Udzielając zgody, uprawniony zezwala na sporządzenie wizerunku w określonym kontekście sytuacyjnym. Sporządzenie wizerunku

---

osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym. Wrocław 1989, s. 97 i nast.; M. P a z d a n, w: „System prawa prywatnego". T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna.* Red. M. S a f j a n. Warszawa 2007, s. 1156—1157, n.b. 94. Dalej: System II.

[21] Zob. T. G r z e s z a k, w: System I, s. 508, n.b. 33.

[22] Por. M. P a z d a n, w: System II, s. 1157, n.b. 95.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

w innym kontekście wymaga uzyskania kolejnej zgody. Trzeba zakwestionować dopuszczalność sporządzenia wizerunku „jako takiego" w oderwaniu od konkretnych okoliczności.

Po czwarte, warto zastanowić się, kiedy zgoda powinna być wyrażona. W tej kwestii należy przyjąć, że uprawniony powinien wyrazić zgodę przed ustaleniem wizerunku, a najpóźniej równocześnie z jego ustalaniem. Udzielenie zgody *post factum* nie wyłączy, jak się wydaje, bezprawności[23].

Po piąte, musimy rozstrzygnąć, czy dopuszczalne jest odwołanie wyrażonej zgody. Wydaje się, że ma ona charakter odwołalny, można ją odwołać do czasu, kiedy wizerunek nie zostanie ustalony. Późniejsze odwołanie jest bezprzedmiotowe, skoro zgoda została „skonsumowana" przez ustalenie wizerunku.

Udzielając zgody lub odmawiając jej udzielenia, uprawniony wykonuje prawo do wizerunku. Należy ustalić, jakie skutki wywoła wykonanie tego prawa. Pojawi się tu swoisty związek między zgodą udzieloną przez uprawnionego a brakiem naruszenia dobra osobistego (wizerunku). Wyrażenie zgody nie zapobiega samemu naruszeniu prawa do wizerunku, ale wyłącza bezprawność tego naruszenia. Niedopuszczalne staje się tym samym pociągnięcie sprawcy naruszenia do odpowiedzialności cywilnej (art. 24 k.c.). Trudno byłoby twierdzić, że w tej sytuacji osoba ustalająca wizerunek nabyła na podstawie zgody prawo podmiotowe.

C. Zgoda na rozpowszechnianie wizerunku

Należy przyjąć, że wizerunki osób fizycznych są z reguły ustalane w określonym celu. Celem tym może być udokumentowanie wydarzeń z życia prywatnego osób widniejących na wizerunkach. Staną się one częścią prywatnych „archiwów". Niektóre wizerunki są ustalane w celu ich udostępnienia publiczności. W związku z tym należy przyjąć, że będą one rozpowszechniane. W celu rozpowszechniania sporządzane są wizerunki w zakresie działalności

[23] Ibidem, s. 1156, n.b. 93.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

mediów, działalności wydawniczej, merchandisingu. Ten sam mechanizm często ujawnia się w odniesieniu do wizerunków ustalonych w całkowicie prywatnych okolicznościach. Fotografie ilustrujące życie rodzinne także są udostępniane publiczności, pokazuje się je znajomym, współpracownikom. Różnica sprowadza się do skali tego rozpowszechniania, to jednakże nie jest elementem pojęcia „rozpowszechnianie". Normy prawne regulują to zjawisko bez względu na skalę.

Nic nie stoi na przeszkodzie, by równocześnie ze zgodą na sporządzenie wizerunku uprawniony wyraził zgodę na jego rozpowszechnianie. Uprawniony może też najpierw wyrazić zgodę na sporządzenie, a później na rozpowszechnianie. W tej sytuacji jest oczywiste, że zgody te nie muszą być udzielone na rzecz tej samej osoby. Możliwe jest również udzielenie zgody na sporządzenie wizerunku i to, że uprawniony nigdy nie zezwoli na jego rozpowszechnianie.

Do zgody na rozpowszechnianie wizerunku należy odnieść uwagi dotyczące charakteru, zakresu i formy zgody na jego sporządzenie. Należy przy tym uwzględnić pewne różnice charakteryzujące zgodę na rozpowszechnianie wizerunku.

Po pierwsze, świadomość uprawnionego obejmuje okoliczności rozpowszechniania wizerunku. Osoba udzielająca zgody musi mieć pełną świadomość nie tylko postaci przedstawienia jej wizerunku, ale także czasu i miejsca publikacji, zestawienia z innymi wizerunkami, towarzyszącego komentarza. Udzielenie zgody na publikację w określonym czasopiśmie nie oznacza zgody na publikację w innym czasopiśmie o odmiennym profilu[24].

Po drugie, przy ocenie legalności rozpowszechniania należy uwzględnić jego kontekst. Sąd Najwyższy słusznie wskazał, że żartobliwy komentarz do archiwalnego zdjęcia może naruszyć dobra osobiste przedstawionej na nim osoby. Publikacja fotografii wyma-

[24] Wyrok Sądu Apelacyjnego z 12 lutego 1998 r., I ACa 1044/97 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie*..., s. 1060; podobnie Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z 19 grudnia 2001 r., I ACa 957/01 — TPP 2002, nr 3, poz. 107.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

ga zgody osoby uprawnionej. Dalsza publikacja jest dopuszczalna już bez takiej zgody, pod warunkiem wskazania pierwotnego źródła publikacji i bez wprowadzania zmian w publikowanym zdjęciu[25].

Po trzecie, w praktyce wizerunek często jest wykorzystywany w celach reklamowych. Można go tak wykorzystać, jeśli zostało to uzgodnione między stronami, a uprawniony wyraził zgodę. Ochrona wizerunku przed niedozwolonym komercyjnym wykorzystaniem ma szczególnie długą tradycję w Niemczech, gdzie już w 1910 r. Sąd Najwyższy uznał za niedopuszczalne wykorzystanie bez wyraźnej zgody imienia i portretu grafa Zeppelina jako znaku towarowego[26]. W najnowszej judykaturze warto zwrócić uwagę na dwa orzeczenia. Pierwsze to sprawa Heinza Eberhardta[27] dotycząca imitacji głosu znanego artysty w reklamie. Eberhardt, znany aktor i artysta estradowy, mówił charakterystycznym głosem i w takiż sposób. W reklamie przez naśladowanie sugerowano, że to Eberhardt poleca określony produkt. Wyższy Sąd Krajowy w Kolonii stwierdził, że nastąpiło tu naruszenie dobra osobistego artysty. Drugie orzeczenie zapadło w sprawie Marleny Dietrich[28]. Sprawa ta dotyczyła komercyjnego wykorzystania wizerunku znanej aktorki po jej śmierci. Pozwany rozpowszechniał wizerunek na koszulkach i kartach telefonicznych oraz zarejestrował imię Marlena jako znak towarowy i udzielił licencji na korzystanie z niego włoskiemu koncernowi FIAT. Zdaniem Sądu Najwyższego prawo do wizerunku chroni nie tylko interesy niemajątkowe, ale także majątkowe. Sąd uznał, że ochrona wizerunku podlega dziedziczeniu i nie wygasa wraz ze śmiercią danej osoby.

Nie wystarczy jednak wyrażenie przez określoną osobę zgody na samą publikację wizerunku. Warto zwrócić uwagę na wyrok Sądu Najwyższego z 19 maja 1967 r.[29] dotyczący odwrotnej sytu-

---

[25] Wyrok SN z 2 lutego 1967 r., I CR 496/66 — OSN 1967, nr 9, poz. 161.

[26] J. Sieńczyło-Chlabicz: *Naruszenie prywatności osób publicznych przez prasę. Analiza cywilnoprawna.* Kraków 2006, s. 169.

[27] Oberlandesgericht Köln, „Neue Juristische Wochenschrift" 1995.

[28] BGH, 1 grudnia 1999, „Archiv für Privatrecht" 2000, Nr. 4, s. 356—360.

[29] W sprawie: Danusia II — OSN 1968, nr 7—8, poz. 141.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

acji — kiedy zgoda uprawnionego na rozpowszechnianie wizerunku w celu promocji filmu nie jest równoznaczna ze zgodą na rozpowszechnianie w innym celu (publikacji pocztówek ze zdjęciami przedstawiającymi odtwarzaną przez aktora postać z filmu). Wypada zauważyć, że sądy wydają również orzeczenia idące w innym kierunku. Przykładem jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28 sierpnia 1996 r.[30] Zdaniem Sądu zdjęcie, na które powołał się powód, jest typową fotografią z imprezy publicznej — przedstawia powoda i kilku innych mężczyzn. Nie jest zdjęciem pozowanym, lecz wykonanym podczas akcji ratowniczej. Postać powoda stanowi jedynie szczegół ujętego zdarzenia, choć niewątpliwie szczegół pierwszoplanowy. Publikacja zdjęcia nie miała na celu rozpowszechniania wizerunku powoda (jego postać na fotografii była zresztą mało widoczna). Stanowisko to zostało słusznie skrytykowane w doktrynie[31] z dwóch powodów: Sąd zrównał rozpowszechnianie zdjęcia w celach informacyjnych z rozpowszechnianiem w celach reklamowych; nie dostrzegł, że normy prawne chronią przed rozpowszechnianiem każdy wizerunek, a nie tylko upozowane portrety.

Po czwarte, osoba która uzyskała zezwolenie na rozpowszechnianie wizerunku, nie może „przenieść" go na osobę trzecią, chyba że uprawniony na to się zgodził[32].

Po piąte, odwołanie udzielonej zgody jest możliwe do czasu, gdy interes osobisty zostanie zrealizowany[33]. Skutkiem cofnięcia zgody jest zakaz dalszego rozpowszechniania wizerunku. Jest to skutek w sferze ochrony dóbr osobistych. Pomijam tu zupełnie oczywiste konsekwencje w postaci odpowiedzialności kontraktowej i deliktowej. Wydaje się, że dla nadania cofnięciu zgody racjonalnych ram najlepiej jest, aby strony zawczasu w umowie przewidziały taką możliwość i określiły sytuacje, kiedy zgoda może być cofnięta i jakie będą skutki tego kroku[34].

---

[30] I Acr 341/96 — OSP 1997, poz. 42.

[31] Glosa T. Grzeszak do omawianego orzeczenia, w: MoP 1997, nr 8, poz. 318 i nast.

[32] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 631.

[33] Tak T. Grzeszak, w: System I, s. 556, n.b. 34.

[34] J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 465.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Po szóste, w razie sporu ciężar dowodu, że rozpowszechnianie wizerunku nie wykroczyło poza zakres uzyskanego zezwolenia, spoczywa na rozpowszechniającym[35].

Po siódme, trzeba ustalić, jaki jest charakter uprawnienia uzyskanego przez osobę rozpowszechniającą wizerunek. Wydaje się, że osoba ta nabyła prawo podmiotowe. Wynika to stąd, że uprawniony udzielił zezwolenia na korzystanie z własnego wizerunku. W tym momencie jego interes osobisty został zrealizowany i nie ma potrzeby dalszego zezwalania. Nabycie prawa do rozpowszechniania wizerunku jest rezultatem wykonania prawa do wizerunku przez uprawnionego[36]. Tezę tę wzmacnia dodatkowo fakt, iż rozpowszechniający wizerunek nabywa swoje prawo na podstawie umowy z osobą widniejącą na wizerunku. Uzyskuje tym samym wobec niej wierzytelność polegającą na nieprzeszkadzaniu w rozpowszechnianiu wizerunku.

D. Ograniczenia prawa do wizerunku

Z mojego dotychczasowego wywodu wynika, że ustalenie wizerunku i jego późniejsze rozpowszechnianie jest uzależnione od zgody osoby na nim widniejącej. W odniesieniu do sporządzenia wizerunku od zasady tej nie ma wyjątków. Natomiast dla rozpowszechniania wizerunku w określonych sytuacjach nie jest wymagane uzyskanie zezwolenia. Rozpowszechnianie wizerunku bez zezwolenia jest dopuszczalne, jeśli przedstawiona na nim osoba:

1. Otrzymała umówioną zapłatę za pozowanie (art. 81 ust. 1 zd. 2 pr. aut.).
2. Jest powszechnie znana (art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut.).
3. Stanowi szczegół całości takiej, jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza (art. 81 ust. 2 pkt 2 pr. aut.).

Ad 1. Zgoda na rozpowszechnianie nie jest potrzebna, jeśli osoba widniejąca na wizerunku otrzymała umówioną zapłatę za

[35] Wyrok SN z 20 maja 2004 r., II CK 330/03 — „Biuletyn SN" 2004, nr 11, poz. 10.

[36] Por. S. G r z y b o w s k i: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 122.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

pozowanie. Zgodnie z dominującym poglądem człowiek otrzymujący wynagrodzenie za pozowanie wyraża zgodę zarówno na sporządzenie, jak i na rozpowszechnianie wizerunku[37]. Osoba uprawniona może dokonać wyraźnego zastrzeżenia, że nie zgadza się na rozpowszechnianie wizerunku. W takiej sytuacji udostępnienie jej wizerunku publiczności jest zabronione, nie może jednak ona domagać się jego zniszczenia[38]. Pojawia się tu pytanie: w jakim czasie uprawniony może zgłosić swoje zastrzeżenie? Wydaje się, że może to uczynić najpóźniej w chwili ustalania wysokości wynagrodzenia[39]. Jest to spowodowane faktem, że wysokość wynagrodzenia zależy od tego, czy obejmuje ono samo pozowanie, czy również rozpowszechnianie wizerunku. Zgłoszenie zastrzeżenia na tak wczesnym etapie leży w interesie modela. Po pierwsze, dlatego że wstrzymanie rozpowszechniania wizerunku polegającego na wprowadzeniu egzemplarzy do obrotu nie zawsze jest możliwe. W przypadku zdjęcia opublikowanego w czasopiśmie można wycofać egzemplarze z punktów dystrybucji; co jednak zrobić z egzemplarzami, które już znalazły nabywców? Po drugie, zgłoszenie zastrzeżenia naraża uprawnionego na odpowiedzialność kontraktową. Należy zastanowić się, czy zapłata za pozowanie oznacza zgodę uprawnionego na wielokrotne rozpowszechnianie wizerunku. W zasadzie możliwe jest wielokrotne rozpowszechnianie[40]. Granice wykonywania uprawnienia wynikają z udzielonego zezwolenia. Nic nie stoi zatem na przeszkodzie, by modelka pozująca fotografowi do aktu zawarła w umowie zastrzeżenie określające sposób rozpowszechniania wizerunku, np. prezentację wyłącznie na wystawie „We-

[37] Zob. przykładowo: J. B a r t a, R. M a r k i e w i c z, w: Komentarz, s. 631; T. G r z e s z a k, w: System I, s. 558—559, n.b. 38; wyjaśnienia Ministerstwa Kultury i Sztuki z dnia 4 stycznia 1999 r. w sprawie wynagrodzenia za pozowanie, w: J. B a r t a, R. M a r k i e w i c z: *Prawo autorskie*..., s. 536.

[38] Zob. J. S o b c z a k: *Prawo autorskie*..., s. 204.

[39] Tak J. B a r t a, R. M a r k i e w i c z, w: Komentarz, s. 631.

[40] Zob. T. G r z e s z a k, w: System I, s. 558, n.b. 38.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

nus", ale już nie na kalendarzach ściennych i w reklamie[41]. W tej sytuacji wielokrotne rozpowszechnianie jest działaniem nieuprawnionym. Przykład ten pokazuje, jak istotna jest w praktyce przejrzysta konstrukcja umowy z fotografem. Nie może ona regulować „udziału w sesji zdjęciowej" ogólnie. Udział ten powinien być skonkretyzowany przez wskazanie, za co otrzymuje wynagrodzenie osoba pozująca i jakich uprawnień nabywa fotograf[42]. Za swoistą granicę rozpowszechniania wizerunku można uznać instytucję nadużycia prawa podmiotowego[43]. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 20 czerwca 2002 r. słusznie zauważył, że przyjęcie zapłaty przez modelkę oraz domniemanie zezwolenia na rozpowszechnianie wizerunku chroni osobę wykorzystującą portret tylko wtedy, gdy poszkodowana powołuje się na naruszenie prawa do wizerunku. Jeśli natomiast poszkodowana powołuje się na naruszenie prawa do prywatności i prawa do czci, zapłata za pozowanie nie jest wystarczającą przesłanką dla wyłączenia bezprawności działania sprawcy, który musi wykazać dysponowanie osobnym zezwoleniem poszkodowanej[44].

Ad 2. Zgoda nie jest wymagana do rozpowszechniania wizerunków osób powszechnie znanych, sporządzonych w związku z pełnieniem przez nie funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych i zawodowych. Ustawodawca nie wyjaśnia, jaki jest zakres pojęcia „osoba powszechnie znana". Spróbujmy go zatem ustalić. Przyjmijmy, że pojęcie osoby powszechnie znanej nie pokrywa się z pojęciem funkcjonariusza publicznego zawartym w art. 115 § 13 k.k., funkcjonariusza państwowego zawartym w art. 17 § 2 k.c.

---

[41] Por. J. Sobczak: *Prawo prasowe*. Warszawa 2000, s. 303.

[42] Zob. A. Karpowicz: *Autor — wydawca. Poradnik prawa autorskiego*. Warszawa 1994, s. 145.

[43] Tak M. Poźniak-Niedzielska, w: M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa: *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Zarys wykładu*. Bydgoszcz—Warszawa—Lublin 2007, s. 136.

[44] I ACa 1358/01 — „Wokanda" 2003, nr 10, poz. 41.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

i funkcjonariusza samorządu terytorialnego zawartym w art. 420[1] § 2 k.c. Wynika to stąd, że nie każda osoba powszechnie znana jest funkcjonariuszem publicznym, państwowym lub samorządowym; i odwrotnie — nie każdy funkcjonariusz to osoba powszechnie znana. Nie budzi wątpliwości fakt, iż nie da się wyznaczyć procentowych granic tego pojęcia[45]. Aby wyznaczyć zakres omawianego pojęcia, należy uwzględnić takie okoliczności, jak sprawowanie funkcji politycznych i społecznych, popularność poza swoim środowiskiem ze względu na działalność zawodową, sportową, hobbystyczną[46]. Można wyznaczyć zakres pojęcia osoby powszechnie znanej, odwołując się do kręgu odbiorców, do których adresowany jest wizerunek[47]. Na przykład dla gazety miejskiej przesłanka osoby powszechnie znanej jest spełniona wobec prezydenta miasta, nawet jeśli człowiek ten nie jest znany poza tym terenem. Reasumując, chodzi o wizerunki osób, którym szczególne okoliczności, w jakich się znalazły, przypisały przymiot powszechnej znajomości[48]. Wizerunki te stają się własnością społeczną ze względu na powszechne zainteresowanie, jakie wzbudziły[49]. Podobny wniosek wypływa z analizy orzecznictwa amerykańskiego[50].

Warto zwrócić uwagę na fakt, że możliwe jest odmienne podejście do kwestii osób powszechnie znanych. Przykładem jest prawo niemieckie. Zgodnie z § 23 ustawy z 1907 r. o prawie autorskim do dzieł plastycznych i fotografii bez zgody mogą być rozpowszechniane wizerunki osób z historii współ-

---

[45] Tak słusznie T. Grzeszak, w: System I, s. 560, n.b. 41.

[46] J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 631.

[47] Taką relatywizację tego pojęcia zaproponował A. Kopff, w: S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda: *Zagadnienia prawa autorskiego*..., s. 165.

[48] Zob. E. Nowińska: *Wolność wypowiedzi prasowej*. Warszawa 2007, s. 168.

[49] Por. J. Sieńczyło-Chlabicz: *Rozpowszechnianie wizerunku na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. „Radca Prawny" 2001, nr 2, s. 41.

[50] Por. J. Sieńczyło-Chlabicz: *Naruszenie prywatności*..., s. 229.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

czesnej. W doktrynie i orzecznictwie wyróżniono dwie ich kategorie: a) absolutne osoby historii współczesnej, b) względne osoby historii współczesnej[51]. Pierwsze to te, które ze względu na swoją pozycję w społeczeństwie lub podjęte działania wyróżniają się spośród innych obywateli i w konsekwencji wywołują zainteresowanie społeczne. Natomiast drugie to osoby, które z własnej woli lub przypadkowo brały udział w wydarzeniu wywołującym zainteresowanie społeczne. Wskutek zakwestionowania tej koncepcji przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *von Hannover* przeciwko Niemcom[52] sądy niemieckie zrezygnowały z wyróżniania absolutnych osób historii współczesnej.

Rozpowszechnianie wizerunków osób powszechnie znanych nie wymaga zezwolenia, jeśli zostaną spełnione dwie przesłanki. Po pierwsze, wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez daną osobę funkcji publicznych. Zastanówmy się, na czym polega wymagany przez ustawodawcę związek. Nie chodzi tu, rzecz jasna, o związek przyczynowy — jest to raczej swego rodzaju zależność między sprawowaniem przez określoną osobę funkcji publicznej a ustaleniem wizerunku. Wydaje się, że nie musi tu występować wyłącznie bezpośrednia zależność wyrażająca się w tym, że wizerunek ustalono wtedy, kiedy osoba ta pełniła funkcję publiczną, np. sporządzenie wizerunku prezydenta w czasie spotkania z głową obcego państwa, albo wręczającego odznaczenia lub nominacje sędziowskie. Wystarczy pośredni związek polegający na sporządzeniu wizerunku wtedy, gdy określona osoba była uwikłana w sytuację mającą znaczenie dla oceny jej zachowania jako osoby publicznej[53], np. sporządzenie wizerunku polityka w sytuacji wiążącej się z naruszeniem przez niego prawa. Na akceptację zasługuje

[51] Tak ibidem, s. 224—226.

[52] Zob. wyrok ETPCz z 24 czerwca 2004 r., von Hannover v. Germany, IIC 2004, nr 6, vol. 35, s. 672 i nast.

[53] J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 632—633.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

stanowisko Sądu Apelacyjnego w Krakowie[54], zgodnie z którym ten, kto podejmuje działalność publiczną, poddaje się osądowi innych osób i musi liczyć się z tym, że przedmiotem ich legitymowanego zainteresowania są i takie okoliczności z życia prywatnego, które mają znaczenie dla pełnienia przyjętej roli społecznej. Przykładem są tu wizerunki polityka wykonane w czasie przechadzki, wycieczki górskiej, głosowania, w czasie nieformalnych spotkań z innymi politykami. Przyjmując przedstawioną interpretację terminu „w związku z pełnieniem funkcji publicznych", można powiedzieć, że granicą rozpowszechniania wizerunku jest sfera intymności osoby powszechnie znanej. Nie wolno rozpowszechniać wizerunków sporządzonych w sytuacjach intymnych (np. osoby powszechnie znanej okazującej rozpacz po stracie bliskich).

Podobny pogląd jest prezentowany w obcej judykaturze. Warto wspomnieć, że Europejski Trybunał Praw Człowieka znalazł uzasadnienie prawne dla rozpowszechniania tylko tych wizerunków i informacji z życia znanych osób, które stanowią wkład w ważną debatę społeczną[55]. Ustawodawca przykładowo wylicza sfery, w których ma się przejawiać aktywność osób powszechnie znanych: polityczną, społeczną i zawodową. Nie powinno sprawiać trudności zaliczenie działalności konkretnej osoby do sfery politycznej. Przez działalność społeczną należy rozumieć działalność charytatywną, wolontariat, społecznictwo; natomiast działalność zawodowa oznacza aktywność człowieka w dowolnym zakresie profesjonalnie wykonywanych czynności (w tym także działalność gospodarczą)[56].

---

[54] Wyrok Sądu Apelacyjnego z 14 czerwca 1994 r., w: *Dobra osobiste. Zbiór orzeczeń Sądu Apelacyjnego w Krakowie*. Oprac. B. Gawlik. Kraków 1999, s. 129—130.

[55] Por. J. Sieńczyło-Chlabicz: *Ochrona prywatności i wizerunku osób powszechnie znanych w świetle orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka — von Hannover v. Niemcy*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2007, z. 100, s. 399 i nast.

[56] Zob. E. Nowińska: *Wolność wypowiedzi...*, s. 168—169.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Po drugie, nie wymaga zgody rozpowszechnianie wizerunków relacjonujących wykonywanie przez określoną osobę funkcji publicznej. Przesłanka ta nie jest *expressis verbis* wyrażona w ustawie, lecz została sformułowana w drodze wykładni[57]. Wizerunek osoby powszechnie znanej może być rozpowszechniany wyłącznie w celu informacyjnym, nigdy komercyjnym — bez zgody osoby zainteresowanej nie wolno wykorzystać jej wizerunku w celu reklamowym. Cel informacyjny nie oznacza jednak, że fotoreporter czy kamerzysta musi ograniczać się do zdjęć pozowanych, o „dworskim", oficjalnym charakterze[58]. Możliwe jest rozpowszechnianie wizerunków posła czytającego gazetę podczas obrad Sejmu, dłubiącego w nosie, czy ziewającego.

Ad 3. Dozwolone jest rozpowszechnianie bez zezwolenia wizerunku osoby stanowiącej szczegół całości takiej, jak zgromadzenie, krajobraz, czy publiczna impreza. Ustawodawca nie określa, czym jest zgromadzenie. Należy przyjąć, że jest to publiczna grupa ludzi[59], niezwiązanych ze sobą więzami rodzinnymi lub osobistymi. Wielkość tej grupy nie ma znaczenia. Przez imprezę publiczną należy rozumieć imprezę otwartą dla nieokreślonego kręgu osób[60]. O uznaniu imprezy za publiczną nie decyduje miejsce, w którym się odbywa, lecz dostępność dla nieokreślonego kręgu osób. W tym sensie impreza odbywająca się w publicznym miejscu może mieć charakter prywatny (np. przyjęcie w ogólnodostępnym lokalu); i odwrotnie — impreza odbywająca się w prywatnym miejscu może mieć publiczny charakter (np. pokaz mody w prywatnym ogrodzie). W świetle art. 81 ust. 2 pkt 2 pr. aut. można rozpowszechniać wizerunki osób będących

---

[57] J. Barta, R. Markiewicz, w: Komentarz, s. 632; J. Sobczak: *Prawo autorskie...*, s. 108; K. Grzybczyk: *Naruszenie dóbr osobistych w reklamie.* „Rejent" 1999, nr 9, s. 129; E. Nowińska: *Wolność wypowiedzi...*, s. 169—170.

[58] Tak J. Sobczak: *Prawo autorskie...*, s. 207.

[59] T. Grzeszak, w: System I, s. 565, n.b. 48.

[60] Ibidem.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

uczestnikami konferencji naukowej, spacerowiczów w parku lub ludzi całujących się w plenerze. Przepisu tego nie można interpretować rozszerzająco, tzn. na przewidziany w nim wyjątek nie można się powoływać, jeśli osoba przedstawiona na wizerunku nie jest fragmentem imprezy publicznej czy zgromadzenia, a wydarzenia te stały się jedynie okazją dla utrwalenia wizerunku[61]. Słusznie zatem został skrytykowany w doktrynie wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28 sierpnia 1996 r. Jak już wspomniałem, Sąd uznał w nim, że pozwany nie musiał występować o zgodę na publikację zdjęcia powoda wykonanego w czasie akcji ratowniczej, gdyż powód stanowi jedynie szczegół ujętego na zdjęciu wydarzenia. Faktem jest jednak to, że powód został skadrowany w taki sposób, iż treścią kwestionowanej fotografii była już nie impreza, ale wizerunek[62].

Zastanówmy się też, czy do rozpowszechniania wizerunku potrzebna jest zgoda osoby towarzyszącej osobie powszechnie znanej (np. politykowi). Czy żona prezydenta może zabronić rozpowszechniania jej wizerunku, sporządzonego w sytuacji, gdy towarzyszy mężowi podczas uroczystości państwowej czy imprezy charytatywnej? Wydaje się, że uzyskanie zgody nie jest tutaj potrzebne, różna jest jednak w obu sytuacjach podstawa prawna (również w kwestii swobody korzystania z wizerunku męża i żony). Gdy żona prezydenta uczestniczy w uroczystości państwowej, możemy założyć, że stanowi fragment zgromadzenia czy imprezy publicznej. Natomiast, jeśli żona prezydenta uczestniczy u boku męża w imprezie charytatywnej, można uznać, że sama jest osobą powszechnie znaną i angażuje się we własną działalność dobroczynną.

---

[61] Por. M. Poźniak-Niedzielska, w: M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa: *Prawo autorskie*..., s. 138.

[62] Por. T. Grzeszak: *Glosa* do omawianego wyroku, w: MoP 1997, nr 8, poz. 319.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

E. Swoboda korzystania z wizerunku w prawie prasowym

Jednym z ważniejszych ograniczeń swobody działania dziennikarza jest obowiązek poszanowania dóbr osobistych i odpowiadających im praw osobistych osób fizycznych i prawnych[63]. Dla działalności mediów podstawowe znaczenie ma cywilnoprawna ochrona dóbr osobistych wynikająca z kodeksu cywilnego, prawa autorskiego i prawa prasowego. Ochrona wynikająca z kodeksu cywilnego i prawa prasowego opiera się na kumulatywnym zbiegu przepisów. Wybór środków ochrony należy do powoda[64].

Zagadnienie rozpowszechniania wizerunku zostało częściowo uregulowane w art. 13 ust. 2 i 3 pr. pras. Przepisy te dotyczą tzw. sprawozdawczości sądowej[65]. Jest to problematyka z zakresu procesu karnego, a w znacznie mniejszym stopniu postępowania cywilnego. Zainteresowanie mediów tzw. dziennikarstwem śledczym i procesem karnym jest oczywiste, gdyż są to zagadnienia wywołujące znacznie większy oddźwięk społeczny niż sprawy cywilne.

Prawo prasowe zakazuje publikowania wizerunków osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe, wizerunków świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych, chyba że osoby te wyrażą na to zgodę (art. 13 ust. 2 pr. pras.). *Ratio legis* tego przepisu wiąże się z domniemaniem niewinności w odniesieniu do oskarżonych oraz z ochroną prywatności w związku z uwikłaniem w proces karny w odniesieniu do pozostałych osób[66]. Warto zastanowić się, czy w sytuacji, kiedy podejrzany zgadza się na publikację swoich danych osobowych i wizerunku, czy wręcz domaga się tego — podanie w materiale prasowym imienia i pierwszej litery nazwiska oraz wizerunku z paskiem na oczach lub celowo zamazanego to naruszenie dóbr osobistych. W takich przy-

[63] Por. J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 441; I. Dobosz: *Prawo prasowe. Podręcznik*. Warszawa—Kraków 2006, s. 224—225.

[64] Zob. J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*..., s. 442.

[65] Por. J. Sobczak: *Prawo prasowe*..., s. 395 i nast.

[66] Por. T. Grzeszak, w: System I, s. 564—565, n.b. 47.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

padkach wizerunek najczęściej jest rozpowszechniany wraz z komentarzem, który pozwala osobom znającym bohatera przekazu na jego identyfikację pomimo zniekształcenia wizerunku. Można zatem zaryzykować tezę, że postępowanie dziennikarzy jest podyktowane nadmierną ostrożnością i mamy tu do czynienia z pseudoochroną dóbr osobistych. Zdarzyło się już, iż bohater tego rodzaju przekazów groził redakcji wytoczeniem powództwa o ochronę dóbr osobistych i domagał się rozpowszechniania całego wizerunku oraz podawania imienia i nazwiska w pełnym brzmieniu. Wydaje się, że byłoby to powództwo o zaniechanie zniekształcania wizerunku. Co więcej, kontekst przekazu można również uznać za naruszenie czci konkretnej osoby, ponieważ ochrona wbrew woli sama w sobie stanowi przedstawienie tej osoby w niekorzystnym świetle.

Jeżeli podejrzanym lub oskarżonym jest osoba powszechnie znana, omawiany przepis stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut. Właściwy prokurator lub sąd może, ze względu na ważny interes społeczny, zezwolić na ujawnienie wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe (art. 13 ust. 2 pr. pras.). Omawiane przepisy stanowią *lex specialis* także w stosunku do art. 357 § 1 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem sąd może zezwolić przedstawicielom radia, telewizji, filmu i prasy na dokonywanie za pomocą aparatury utrwaleń obrazu i dźwięku z przebiegu rozprawy, gdy uzasadniony interes społeczny za tym przemawia. Przeprowadzanie tych czynności nie może jednak utrudniać prowadzenia rozprawy.

Art. 14 ust. 6 pr. pras. wprowadził ochronę różnych przejawów prywatności, w tym także, jak się wydaje, wizerunku. Zgodnie z tym przepisem nie wolno bez zgody osoby zainteresowanej publikować danych i informacji dotyczących prywatnej sfery życia, chyba że wiąże się to bezpośrednio z działalnością publiczną danej osoby. Należy przyjąć, że w omawianym przepisie osobami publicznymi są osoby zajmujące się działalnością publiczną związaną z piastowanym stanowiskiem lub powierzonym mandatem zaufania publicznego. Jest to węższy krąg osób określony w art. 81 ust. 2 pkt 1 pr. aut. (osoby powszechnie znane). W konsekwencji,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

wyjątek od zasady uzyskiwania zgody na publikację przez prasę informacji oraz danych z życia prywatnego może być stosowany wobec osób, które spełniają dwa warunki:
1) wykonują działalność publiczną,
2) istnieje bezpośredni związek publikacji z tą działalnością[67].

---

[67] Zob. J. Sieńczyło-Chlabicz: *Naruszenie prywatności osób publicznych*..., s. 233—242.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział czwarty

Charakter prawa do wizerunku

1. Wstęp

Prawo do wizerunku zostało uregulowane w prawie cywilnym. Ustawodawca rozbił tę ochronę na dwie odrębne ustawy: kodeks cywilny i prawo autorskie. W związku z tym można zastanawiać się nad charakterem prawa do wizerunku. Należy rozstrzygnąć, czy prawo to ma charakter mieszany osobisto-majątkowy, czy też wyłącznie osobisty.

2. Osobisto-majątkowy charakter prawa do wizerunku

Za punkt wyjścia rozważań o mieszanym charakterze prawa do wizerunku przyjmijmy założenie, że ustawodawca polski działa racjonalnie, a w związku z tym rozbicie ochrony na dwie ustawy nie jest przypadkowe. Jest to normatywna reakcja na coraz częściej występujące zjawisko komercjalizacji wizerunku[1]. Jako dru-

[1] Tak J. Barta, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80, s. 24.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

gie założenie przyjmijmy, że wizerunek w prawie polskim podlega kumulatywnej ochronie opartej na dwóch podstawach prawnych (art. 23 k.c. i art. 81 pr. aut.)[2]. Ustalenia w kwestii charakteru prawa do wizerunku na gruncie kodeksu cywilnego nie budzą wątpliwości — zostało ono skonstruowane jako prawo osobiste. To prawo niezbywalne, niedziedziczne, gasnące po śmierci uprawnionego.

Spornym zagadnieniem jest natomiast charakter prawa do wizerunku na gruncie prawa autorskiego. Można bronić poglądu, że art. 81 pr. aut. chroni majątkowy interes uprawnionego[3]. Za przyjęciem tego stanowiska przemawiają następujące argumenty. Po pierwsze, przepis ten nie przesądza charakteru prawa do wizerunku. Fakt, że ustawodawca tak samo nazwał to prawo w kodeksie cywilnym i w prawie autorskim, nie oznacza, iż należy je identycznie traktować[4].

Po drugie, naruszenie prawa do wizerunku często polega na naruszeniu innego prawa osobistego (np. czci, prywatności) za pośrednictwem wizerunku w sytuacji, gdy dochodzi do jego rozpowszechniania. Typowe prawa osobiste zostały ukształtowane jako „wartości same w sobie", natomiast wizerunek jest dobrem niebędącym taką wartością. Art. 81 pr. aut. zabrania jego rozpowszechniania bez zgody osoby uprawnionej, tzn. zabrania działań, które ustawodawca reguluje ze względu na skutek — skutek obojętny z punktu widzenia interesów osobistych. Naruszenie tego prawa najczęściej polega na naruszeniu interesu majątkowego[5].

Po trzecie, wizerunek można traktować jak utwór lub artystyczne wykonanie w rozumieniu prawa autorskiego. Wówczas byłby on chroniony jako prawo podmiotowe regulujące interesy osobiste i majątkowe „tego, z kim wizerunek jest związany (autora wize-

[2] Ibidem.

[3] Por. T. Grzeszak, w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.), s. 548—551, n.b. 23—26. Dalej: System I; E. Traple: *Dobra osobiste w reklamie*. W: *Prawo reklamy i promocji*. Red. E. Traple. Warszawa 2007, s. 826.

[4] J. Barta, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku...*, s. 24—25.

[5] T. Grzeszak, w: System I, s. 498, n.b. 11.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

runku)”[6]. W takiej sytuacji należałoby przyjąć, że art. 81 pr. aut. rozstrzyga kolizję dwóch praw podmiotowych: prawa autorskiego twórcy wizerunku (konkretnie portretu) i prawa osoby na nim przedstawionej[7]. Przyjęcie interpretacji wizerunku jako konstrukcji prawnej podobnej do utworu umożliwia stosowanie do niego, w drodze analogii, przepisów o dozwolonym użytku[8]. W ten sposób praktycznie poszerzamy znacznie katalog sytuacji, w których korzystanie z wizerunku nie wymaga zgody uprawnionego.

Po czwarte, konstruowanie wizerunku jako prawa majątkowego odpowiada potrzebom praktyki gospodarczej. Wizerunek powinien być traktowany jako dobro prawne podlegające obrotowi, podobnie jak utwory i artystyczne wykonania[9]. Majątkowy charakter prawa do wizerunku uznał sąd niemiecki we wspomnianym już wyroku w sprawie Marleny Dietrich[10].

Oczywistą konsekwencją poglądu o majątkowym charakterze prawa do wizerunku w świetle art. 81 pr. aut. jest przyjęcie zbywalności i dziedziczności tego prawa[11]. Jeśli przyjmiemy takie ujęcie, nie będzie przeszkód, by prawo do wizerunku można było przenieść na inną osobę lub uczynić je przedmiotem licencji.

---

[6] J. Barta, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 25.

[7] Taką interpretację proponuje M. Poźniak-Niedzielska, w: M. Poźniak-Niedzielska, J. Szczotka, M. Mozgawa: *Prawo autorskie i prawa pokrewne*. Bydgoszcz—Warszawa—Lublin 2007, s. 133; podobnie T. Grzeszak: *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28 sierpnia 1996 r.* MoP 1997, nr 8, s. 320.

[8] J. Barta, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 26.

[9] Ibidem, s. 27.

[10] BGH, 1 grudnia 1999 r., „Archiv für Privatrecht” 2000, Nr. 4, s. 356—360.

[11] Ibidem.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

3. Osobisty charakter prawa do wizerunku

Za uzasadnione uważam stanowisko, zgodnie z którym prawo do wizerunku ma charakter czysto osobisty. Argumenty przemawiające za przyjęciem tej opinii jednocześnie uzasadniają odrzucenie poglądu o mieszanym osobisto-majątkowym charakterze tego prawa. Są one następujące.

Po pierwsze, określenie „wizerunek" użyte w art. 23 k.c. i 81 pr. aut. dotyczy tego samego dobra osobistego[12]. Różnica między tymi przepisami sprowadza się do tego, że regulują one prawo do wizerunku w różnym zakresie. Należy przyjąć, że kodeks cywilny reguluje naruszenie prawa do wizerunku poprzez jego ustalenie (sporządzenie) oraz korzystanie z niego, zwłaszcza w sposób niepolegający na upublicznieniu; natomiast prawo autorskie dotyczy korzystania przez rozpowszechnianie. W związku z tym, jak się wydaje, wspomniane regulacje należy traktować jako odrębne uregulowania o różnym zakresie zastosowania.

Po drugie, do naruszenia prawa w świetle art. 81 pr. aut. dochodzi przez rozpowszechnianie wizerunku bez zgody osoby na nim przedstawionej. Wydaje się, że działanie takie zawsze wywołuje u człowieka negatywną zmianę stanu emocjonalnego i narusza tym samym interes niemajątkowy. Jeżeli uprawniony dochodzi ochrony na podstawie tego przepisu, musi wykazać jedynie fakt rozpowszechniania bez zezwolenia. Natomiast zakłócenie w kontekście zawinionego działania sprawcy możemy ocenić jedynie na podstawie art. 24 k.c.

Po trzecie, konieczne wydaje się ścisłe oddzielenie sfery uprawnień osoby przedstawionej na wizerunku (jej prawa są chronione w art. 23 k.c. i art. 81 pr. aut.) od uprawnień osobistych człowieka, który sporządził wizerunek (jeżeli wizerunek jest utworem, sfera ta jest chroniona przez art. 23 k.c. jako twórczość i art. 16 pr. aut.).

---

[12] Tak R. Markiewicz, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 28.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Sfer tych nie należy łączyć, czym innym jest bowiem objęcie ochroną wizerunku określonej osoby, czyli ustalenie jej obrazu fizycznego, a czym innym ochrona osoby, która ten wizerunek ustaliła. Nawet jeżeli przyjmiemy za słuszną tezę, iż „wizerunek, wtedy gdy wykraczamy poza jego dominantę anatomiczną, nosi w sobie cechy swoistej kreacji — kreacji własnej lub dokonywanej z udziałem innych osób”[13], wizerunek pozostanie „obrazem” konkretnej osoby. Wydaje się, że prawa osobiste twórcy powinny ustąpić pierwszeństwa prawom osobistym postaci uwidocznionej na wizerunku.

Po czwarte, fakt, iż wizerunek jest przedmiotem umów (występuje w obrocie prawnym), w żaden sposób nie koliduje z założeniem, że traktujemy go jako prawo osobiste[14]. Przyjęta w Polsce regulacja prawna zalicza wizerunek do dóbr osobistych. W kodeksie cywilnym zostało to wyrażone *expressis verbis*. Skoro ustaliliśmy, że prawo autorskie dotyczy tego samego dobra prawnego, to wspomniana reguła odnosi się także do tego aktu prawnego. Nie oznacza to niedostrzegania lub negowania faktu, że dobra osobiste mają „aspekt majątkowy”. Podobnie autorskie prawa osobiste nie są pozbawione kontekstu majątkowego. Prawo do wizerunku może stać się przedmiotem umowy i przez to źródłem dochodu. Cały czas jednak wyraźnie dominuje w nim element osobisty, gdyż zostało stworzone do ochrony interesu niematerialnego. Zasadniczym elementem umowy dotyczącej wizerunku jest zgoda na jego ustalenie i rozpowszechnianie lub tylko rozpowszechnianie. Jest to umowa dwustronnie zobowiązująca. Uprawniony z tytułu prawa do wizerunku zobowiązuje się do niewykonywania przysługującego mu prawa zakazowego. Wydaje się, że przyjęcie na siebie takiego obowiązku w zupełności zaspokaja interes drugiej strony, której zależy na możliwości spokojnego korzystania z wizerunku. Zgoda może być odwołana, jednakże w takiej sytuacji możliwe jest pociągnięcie uprawnionego do odpowiedzialności kontraktowej.

Po piąte, w art. 83 pr. aut. w przypadku rozpowszechniania wizerunku bez zgody osoby na nim przedstawionej ustawodawca na-

[13] Ibidem, s. 25.
[14] Ibidem, s. 29.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

kazuje w razie dochodzenia roszczeń odpowiednio stosować art. 78 ust. 1 pr. aut. Ustawodawca odsyła do stosowania przepisu regulującego roszczenia chroniące osobiste prawa autorskie. Gdyby prawo do wizerunku miało charakter majątkowy, musiałoby być chronione tak samo jak majątkowe prawa autorskie (art. 79 pr. aut.).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział piąty

Rozpowszechnianie wizerunku po śmierci uprawnionego

Przyjmując pogląd o osobistym charakterze prawa do wizerunku, zakładamy jego niedziedziczność. W konsekwencji, prawo to gaśnie w chwili śmierci uprawnionego. Zgodnie z art. 83 pr. aut. *in fine* roszczeń z tytułu rozpowszechniania wizerunku bez zgody osoby na nim przedstawionej nie można dochodzić po upływie 20 lat od śmierci tej osoby. Przepis ten nie uprawnia jednakże do twierdzenia, że prawo do wizerunku trwa po śmierci uprawnionego. Gdybyśmy przyjęli tezę, że prawo to ma charakter osobisto-majątkowy, moglibyśmy twierdzić, iż istnieje ono za życia uprawnionego i 20 lat po jego śmierci[1]. Omawiany przepis określa jedynie termin przedawnienia roszczeń[2]. Są to roszczenia analogiczne do roszczeń przysługujących twórcy w razie naruszenia jego osobistych praw autorskich.

Komentowany przepis nie daje podstaw do określenia podmiotu uprawnionego do dochodzenia roszczeń z tytułu prawa do wizerunku po śmierci osoby na nim widniejącej (pierwotnie uprawnionego). Jego wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że nie moż-

[1] J. Barta, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80, s. 25; T. Grzeszak, w: J. Barta, R. Markiewicz: *Wokół prawa do wizerunku*..., s. 514, n.b. 46.

[2] J. Barta, R. Markiewicz, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005, s. 634.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

na w tej sytuacji stosować, nawet *per analogiam*, art. 78 ust. 2 pr. aut. (określającego krąg osób uprawnionych do dochodzenia roszczeń z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych po śmierci uprawnionego). Nie ma też podstaw, by sięgnąć *per analogiam* do art. 82 pr. aut. (określającego osoby uprawnione do wykonywania prawa adresata korespondencji po śmierci uprawnionego). Wydaje się, że *de lege lata* można sugerować ochronę wizerunku zmarłej osoby pośrednio — przez prawo do kultu osoby zmarłej. Wówczas ochrona przysługiwałaby rodzinie zmarłego i ludziom uczuciowo z nim związanym[3]. Natomiast *de lege ferenda* można postulować nowelizację komentowanego przepisu tak, by wskazywał osoby uprawnione. Mogą to być osoby wskazane w art. 78 ust. 2 pr. aut. lub w art. 82 ust. 2 pr. aut. Możliwe jest też odesłanie do jednego z tych przepisów.

---

[3] Por. J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów*. Red. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak. Warszawa 2005, s. 461; E. Traple: *Dobra osobiste w reklamie*. W: *Prawo reklamy i promocji*. Red. E. Traple. Warszawa 2007, s. 827.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział szósty

Przesłanki dochodzenia ochrony

Dochodzenie ochrony prawa do wizerunku jest możliwe po łącznym spełnieniu dwóch przesłanek. Pierwszą jest naruszenie dobra osobistego, a drugą bezprawność działania sprawcy naruszenia. Z natury dóbr osobistych wynika, że powinna zostać naruszona więź psychiczna osoby z jej obrazem fizycznym ustalonym w wizerunku — naruszona sfera uczuć człowieka przez wywołanie negatywnej reakcji psychicznej. Mam tu na myśli, rzecz jasna, łączność ocenianą na podstawie kryteriów obiektywnych a nie subiektywnych. Nie każde zatem ustalenie wizerunku narusza dobro osobiste, a jedynie takie, które narusza uznany przez prawo system wartości. Oczywiście, w praktyce trudno byłoby sformułować katalog okoliczności, w których dochodzi do naruszenia wizerunku jako dobra osobistego. Wydaje się, że chodzi tu o sytuacje, gdy naruszana jest sfera intymności konkretnej osoby. Okoliczności naruszające wizerunek często naruszają także inne dobra osobiste (zwłaszcza sfery życia prywatnego, czci).

Nie każde naruszenie dobra osobistego (ustalenia obrazu fizycznego człowieka) jest naruszeniem prawa do wizerunku[1]. Zgodnie z art. 24 k.c. ochrona przysługuje jedynie przed bezprawnym zagrożeniem lub naruszeniem dobra osobistego. Ustawodawca wprowadził do tego przepisu instytucję domniemania bezprawności dzia-

[1] S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego.* Warszawa 1957, s. 113—115.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

łania sprawcy[2]. Zdaniem Sądu Najwyższego dotyczy to zachowania sprzecznego z normami prawnymi lub zasadami współżycia społecznego bez względu na winę czy nawet świadomość sprawcy[3]. Jest to domniemanie wzruszalne. Jeżeli w konkretnej sytuacji pozwany wykaże, że jego zachowanie nie było bezprawne (udowadniając istnienie jednej z okoliczności wyłączających bezprawność), można jedynie stwierdzić, że doszło do naruszenia dobra osobistego (został wywołany ujemny stan psychiczny), ale nie zostało naruszone prawo wizerunku, a więc nie ma podstaw do dochodzenia ochrony[4]. W kwestii oceny bezprawności ustawodawca pozostawił sędziemu dużą swobodę[5]. Wprowadzenie omawianego domniemania w sposób korzystny dla poszkodowanego wpływa na rozkład ciężaru dowodu oraz ryzyka niewyjaśnienia okoliczności, od których bezprawność zależy[6]. Jest to niewątpliwie rozwiązanie wygodne dla osoby widniejącej na wizerunku. Zauważmy, że zagrożenie, a tym bardziej naruszenie prawa do wizerunku wymaga określonego działania sprawcy. Działanie jest wpisane w ustalenie wizerunku i rozpowszechnianie go. Trudno wyobrazić sobie naruszenie lub zagrożenie tego prawa przez zaniechanie.

Wykazanie zaistnienia okoliczności wyłączających bezprawność działania sprawcy pozbawia osobę uwidocznioną na wizerunku ochrony. Do najważniejszych spośród tych okoliczności należą:

---

[2] Por. A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979, s. 155; M. Pazdan, w: „System prawa prywatnego". T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. Safjan. Warszawa 2007, s. 1154, n.b. 91. Dalej: System II.

[3] Wyrok SN z 19 lipca 1982 r., I CR 225/82 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1101. W doktrynie por. M. Sośniak: *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czyny niedozwolone*. Kraków 1959, s. 118 i nast.; J. Sadomski: *Naruszenie dóbr osobistych przez media. Analiza praktyki sądowej*. Warszawa 2003, s. 42; M. Pazdan, w: System II, s. 1153, n.b. 90.

[4] S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych*..., s. 115.

[5] Tak B. Kordasiewicz: *Cywilnoprawna ochrona prawa do prywatności*. KPP 2000, nr 1, s. 27.

[6] M. Pazdan, w: System II, s. 1154, n.b. 91.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

1) zgoda uprawnionego,
2) działanie na podstawie przepisu prawa,
3) działanie przy wykonywaniu prawa podmiotowego,
4) nadużycie prawa podmiotowego.

Zgoda poszkodowanego jest podstawową okolicznością wyłączającą bezprawność działania sprawcy zagrożenia lub naruszenia prawa do wizerunku. Od reguły tej ustawodawca wprowadził istotne wyjątki. Zdaniem Sądu Najwyższego, ciężar dowodu, że rozpowszechnienie wizerunku nie wykroczyło poza zakres uzyskanego zezwolenia i określony cel, spoczywa na rozpowszechniającym[7]. Możliwa jest sytuacja, gdy nawet pomimo wyrażenia zgody rozpowszechnianie fotografii lub filmu narusza dobra osobiste widniejącej na nich osoby. Przykładem takiej sytuacji jest złośliwy, ośmieszający montaż[8]; najczęściej dotyka to osób powszechnie znanych. W tym wypadku poszkodowany może dochodzić ochrony dóbr osobistych w postaci czci czy godności. Natomiast dziennikarze będą, w omawianej sytuacji, powoływać się na zezwolenia wynikające z przepisów dotyczących satyry i karykatury (art. 41 *in fine* pr. pras.)[9].

Sprawca zagrożenia lub naruszenia prawa do wizerunku może działać w ramach obowiązujących przepisów. Do najważniejszych przykładów należy zaliczyć:
1) art. 192a k.p.k. (w celu ograniczenia kręgu osób podejrzanych można wykonać fotografię osoby),
2) art. 280 § 1 k.p.k. (w liście gończym umieszcza się dane o osobie, które mogą ułatwić jej poszukiwanie; w miarę możliwości dołącza się fotografię poszukiwanego),
3) art. 13 ust. 2 i 3 pr. pras. (publikacja wizerunków osób, przeciwko którym toczy się postępowanie, świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych),

---

[7] Wyrok SN z 20 maja 2004 r., II CK 330/03 — „Biuletyn SN" 2004, nr 11, poz. 10.

[8] Por. J. Sobczak: *Ustawa prawo prasowe. Komentarz.* Warszawa 1999, s. 179.

[9] Zob. E. Nowińska: *Wolność wypowiedzi prasowej.* Warszawa 2007, s. 174.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

4) art. 14 ust. 6 pr. pras. (publikacja danych dotyczących prywatnej sfery życia),
5) art. 41 *in fine* pr. pras. (publikacja satyry i karykatur).

Możliwe jest rozpowszechnianie wizerunku określonej osoby przy okazji realizacji przysługującego jej innego prawa podmiotowego lub prawa podmiotowego przysługującego sprawcy naruszenia. Dla zilustrowania tego zagadnienia posłużmy się następującym przykładem. Dziennikarz ma prawo do informacji o działalności przedsiębiorców (art. 4 ust. 1 pr. pras.), a każdy obywatel ma prawo udzielania prasie informacji zgodnie z zasadą wolności słowa (art. 11 ust. 3 pr. pras.). Kierownicy jednostek organizacyjnych mają obowiązek umożliwić dziennikarzowi kontakt z pracownikami oraz swobodne zbieranie informacji (art. 11 ust. 3 pr. pras.). Jeżeli więc w przekazie telewizyjnym dojdzie do rozpowszechniania wizerunku pracownika, który sam zgłosił się do dziennikarza, przy okazji udzielania informacji dotyczących wydarzeń w przedsiębiorstwie, trudno uznać, że doszło do bezprawnego działania dziennikarza. Bezprawność została tu wyłączona przez działanie dziennikarza w granicach przysługującego mu prawa do zasięgania informacji o przedsiębiorstwie oraz realizacji prawa podmiotowego pracownika do informowania. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, kiedy pracownik zastrzegł, że nie życzy sobie prezentacji wizerunku w telewizji, a wizerunek został przedstawiony widzom w taki sposób, że pracownik mógł być rozpoznany przez znające go osoby (np. po głosie).

Należy przyjąć, że możliwe jest rozpowszechnianie wizerunku mimo braku podstaw do takiego działania na podstawie art. 81 ust. 2 pr. aut. Dopuszczalne wydaje się rozpowszechnianie w imię uzasadnionego interesu społecznego w sytuacjach nieuregulowanych we wspomnianym przepisie. Podstawą uchylenia bezprawności jest wówczas art. 5 k.c. Sąd Najwyższy uznał, że roszczenie z art. 23 k.c. nie może być uwzględnione, jeśli użytek czyniony z niego jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego[10], oraz że zasady te tylko w wyjątkowych sytuacjach uzasadniają odmowę ochrony

[10] Wyrok SN z 4 listopada 1969 r., II CR 390/69.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

dóbr osobistych[11]. Warto także zwrócić uwagę na odwrotne zjawisko: zasady współżycia społecznego wzmacniają ochronę sfery życia prywatnego. Dziennikarze nie mogą korzystać ze swobody słowa i przekazu w sposób naruszający dobra osobiste. Postępowanie takie nie jest wykonywaniem prawa, gdyż jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego[12].

Zastanówmy się, czy możliwe jest nadużycie prawa do wizerunku. Wydaje się, że na to pytanie należy udzielić odpowiedzi twierdzącej. Może to dotyczyć np. zezwolenia na rozpowszechnianie fotografii, na której widnieje kilka osób. Obejmuje ona osobne wizerunki każdej z uwidocznionych osób. Jak ocenić sytuację, kiedy zgodę na ustalenie i rozpowszechnianie wizerunku wyraziła tylko jedna z tych osób? Brak zgody ze strony pozostałych osób powoduje, że rozpowszechnianie wizerunku musimy uznać za bezprawne. Wydaje się, że sytuację tę można ocenić jako nadużycie prawa do wizerunku przez osoby, które nie wyraziły zgody, gdy nie mają one żadnych obiektywnie uzasadnionych powodów odmowy.

---

[11] Wyrok SN z 2 czerwca 1999 r., I CKN 58/98.

[12] Wyrok SN z 6 grudnia 1990 r. — OSP 1992, nr 10, poz. 214.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Rozdział siódmy

Roszczenia ochronne

1. Wprowadzenie

Roszczenia ochronne ustawodawca wprowadził w art. 24 k.c., uwzględniając zarówno sytuację zagrożenia, jak i naruszenia prawa do wizerunku. Ochrona przewidziana w tym przepisie nie uchybia ochronie przewidzianej w innych przepisach. W grę wchodzą zwłaszcza art. 78 ust. 1 pr. aut. w związku z art. 83 pr. aut., art. 448 k.c., art. 31—33 pr. pras. (dotyczące sprostowania i odpowiedzi), art. 37—38 pr. pras. (dotyczące odpowiedzialności cywilnej dziennikarzy). Taka regulacja oznacza, że w praktyce dochodzi do kumulacji roszczeń.

Wzajemna relacja między art. 23—24 k.c. a przepisami prawa prasowego została rozstrzygnięta przez normy kolizyjne zawarte w art. 24 § 3 k.c. i art. 37 pr. pras. Ustawodawca przyjął kumulatywny zbieg przepisów, dopuszczając kumulatywne albo alternatywne stosowanie środków ochrony przewidzianych w obu ustawach. Wybór należy do powoda[1]. W przypadku zbiegu przepisów kodeksu cywilnego i prawa autorskiego możliwe jest kumulatywne stosowanie przepisów obu ustaw. W razie różnicy między tymi ustawami zastosowanie znajdą przepisy korzystniejsze dla upraw-

[1] Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w wyrokach: z 8 lutego 1990 r., II CR 1303/89 — OSN 1991, nr 8—9, poz. 108; z 24 sierpnia 1990 r., II CR 405/90 — „Palestra" 1991, nr 8—9, s. 78.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

nionego[2]. Zgodnie z dominującym poglądem przewidziana w art. 23 i 24 k.c. ochrona obejmuje również autorskie prawa osobiste. Nie tylko więc wizerunek powoda, ale również jego autorskie dobra osobiste mogły być chronione na podstawie art. 24 k.c. w razie ziszczenia się przesłanek przewidzianych w tym przepisie[3]. Dopuszczalne jest także alternatywne dochodzenie roszczeń.

2. Legitymacja czynna i bierna

Podmiotem legitymowanym do wniesienia powództwa jest osoba uwidoczniona na wizerunku. Za życia uprawnionego nie budzi wątpliwości fakt, że jest on jedyną osobą legitymowaną czynnie. Po śmierci uprawnionego, jak ustaliliśmy, prawo do wizerunku jest chronione jedynie pośrednio w ramach prawa do kultu osoby zmarłej. Należy zaznaczyć, że osoby uprawnione z tytułu kultu wykonują własne prawo podmiotowe, a nie prawo do wizerunku. Drugie jest chronione przy okazji dochodzenia ochrony pierwszego.

Podmiotem legitymowanym biernie (przeciwko któremu należy wnieść powództwo) jest:

1) w przypadku roszczenia z art. 23 i 24 k.c. osoba, która bezprawnie ustaliła i rozpowszechnia wizerunek,
2) w przypadku roszczenia z art. 83 pr. aut. osoba, która bezprawnie rozpowszechnia wizerunek,
3) w przypadku roszczenia z art. 38 pr. pras. autor, redaktor lub inna osoba, która spowodowała opublikowanie materiału prasowego. W zakresie odpowiedzialności majątkowej odpowiedzialność tych osób jest solidarna.

---

[2] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005, s. 232.

[3] Wyrok SN z 3 września 1998 r., I CKN 818/97 — OSNC 1999, nr 1, poz. 21.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

3. Powództwo o ustalenie

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Przepis ten można wykorzystać do ochrony dóbr osobistych[4]. Uzyskanie wyroku ustalającego może stanowić wystarczającą satysfakcję w przypadku naruszenia dobra osobistego oraz zapobiec dalszym naruszeniom[5]. Interes prawny powoda przejawia się w tym, że wyrok ustalający usuwa niepewność stanu prawnego[6].

4. Roszczenia niemajątkowe

Zgodnie z art. 78 ust. 1 pr. aut. i art. 24 § 1 k.c. uprawniony, którego prawo do wizerunku zostało zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania. Jeżeli prawo do wizerunku zostało naruszone, to oprócz żądania zaniechania uprawniony może domagać się, aby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków.

Zastanówmy się, jakie działania zagrażają cudzemu prawu do wizerunku. Mogą to być przygotowania do publikacji, produkcji fil-

---

[4] Zob. wyrok SN z 30 sierpnia 1974 r., ICR 384/74 — OSP 1977, nr 10, poz. 161; postanowienie SN z 22 marca 1991 r., III CRN 28/91 — PS 1991, nr 5—6, s. 118; uchwała SN z 22 września 1995 r., III CZP 118/95 — OSN 1996, nr 1, poz. 7. W doktrynie por. S. Grzybowski: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957, s. 129 i nast.; A. Szpunar: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979, s. 249 i nast.; B. Kordasiewicz: *Jednostka wobec środków masowego przekazu*. Wrocław 1991, s. 134 i nast.

[5] Por. M. Pazdan, w: „System prawa prywatnego". T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. Safjan. Warszawa 2007, s. 1161—1162, n.b. 104. Dalej: System II.

[6] Ibidem, s. 1162, n.b. 105.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

mu. Ciekawym przykładem oceny, kiedy dochodzi do wytworzenia stanu zagrożenia, jest wyrok Sądu Najwyższego z 3 września 1998 r.[7] Powód — artysta wyraził zgodę na ustalenie wizerunku i jego opublikowanie wraz z przygotowanym o nim artykułem. Z publikacji jednak zrezygnowano, a seria zdjęć trafiła do archiwum gazety. W samym fakcie pozostawienia zdjęć w archiwum Sąd nie dopatrzył się zagrożenia dla dobra osobistego. Nie uznał za słuszne twierdzenia powoda, że zagrożenie wiąże się z tym, iż nawet bez złej woli wydawcy może zdarzyć się, że dojdzie do krzywdzącej powoda publikacji. Sąd słusznie podkreślił, że zagrożenie dobra osobistego jako przesłanka ochrony wymaga skonkretyzowania. Wskazanie hipotetycznej możliwości naruszenia nie wystarcza. Sąd mógłby przyznać rację powodowi, gdyby ten wykazał, że wydawnictwo przygotowuje do publikacji inny artykuł i zamierza zilustrować go jego wizerunkami.

Z żądaniem zaniechania działania zagrażającego wizerunkowi uprawniony może wystąpić w dwóch sytuacjach. Po pierwsze, wtedy gdy zagrożenie jest stanem utrzymującym się przez jakiś czas. Przykładem jest sytuacja, kiedy uprawniony wie, że sprawca czyni przygotowania do rozpowszechniania wizerunku i nie chce odstąpić od tego zamiaru, mimo że zdaje sobie sprawę z negatywnego nastawienia uprawnionego do tych działań. Po drugie, gdy doszło już do naruszenia dobra osobistego i istnieje obawa dalszych (powtarzających się) naruszeń. W wypadku zagrożenia prawa do wizerunku żądanie zaniechania działań może być jedynym żądaniem (powództwo o charakterze prewencyjnym). Natomiast w sytuacji naruszenia może wystąpić obok żądania usunięcia jego skutków[8].

W wypadku naruszenia prawa do wizerunku uprawniony może domagać się, by sprawca usunął skutki naruszenia. Ustawodawca wymienia bodaj najczęściej pojawiającą się postać usunięcia skutków polegającą na złożeniu publicznego oświadczenia o odpowiedniej treści i odpowiedniej formie. W praktyce powód może ograni-

[7] Wyrok SN z 3 września 1998 r., I CKN 818/97 — OSNC 1999, nr 1, poz. 21.

[8] Tak M. P a z d a n, w: System II, s. 1163, n.b. 106.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

czyć się do żądania usunięcia stanu naruszenia prawa do wizerunku (np. domagać się wycofania ze sprzedaży egzemplarzy czasopisma czy pocztówek zawierających jego wizerunek). Może też domagać się, by naruszyciel podjął czynności zmierzające do usunięcia skutków naruszenia. Będą to działania, które mają stać się wyłącznie źródłem satysfakcji pokrzywdzonego (np. list z przeprosinami), albo takie, które mają dotrzeć do świadomości innych osób (najczęściej chodzi o przeproszenie uprawnionego w prasie, radiu, telewizji)[9]. Tekst oświadczenia zawierającego przeprosiny powinien być adekwatny do charakteru i rodzaju naruszenia dobra osobistego. Sąd powinien w sentencji wyroku ściśle określić, jakich czynności ma dokonać sprawca naruszenia, nie może pozostawić bez rozstrzygnięcia kwestii treści przeprosin żadnej ze stron[10]. Zgodnie z tą zasadą postąpił Sąd Apelacyjny w Białymstoku[11], który stwierdził, że wystarczającą satysfakcję da powodowi przeproszenie za bezprawne posłużenie się w reportażu jego imieniem, nazwiskiem i miejscem zamieszkania, bez dodatkowej satysfakcji typu represyjnego z art. 448 k.c. Nic nie stoi na przeszkodzie, by uprawniony oprócz przeprosin domagał się także sprostowania na podstawie prawa prasowego. Innymi możliwymi działaniami zmierzającymi do usunięcia skutków naruszenia są: 1) zniszczenie fotografii, 2) wycofanie wizerunku z obrotu. Obowiązek usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych, polegający na złożeniu odpowiedniego oświadczenia, podlega egzekucji na podstawie art. 1049 k.p.c. Sąd jest związany wnioskiem wierzyciela co do wskazanego sposobu egzekucji[12].

---

[9] Ibidem, s. 1164, n.b. 107.

[10] Tak J. Barta, R. Markiewicz, w: *Prawo mediów.* Red. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak. Warszawa 2005, s. 487.

[11] Wyrok z 29 maja 1995 r. — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe.* Warszawa 2002, s. 1108.

[12] Uchwała Sądu Najwyższego z 28 czerwca 2006 r., III CZP 23/06.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

5. Roszczenia majątkowe

W sytuacji bezprawnego naruszenia prawa do wizerunku ustawodawca przyznał uprawnionemu:

1. Prawo dochodzenia zadośćuczynienia.
2. Prawo dochodzenia odszkodowania.

Ad 1. Sąd może przyznać zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową. Zadośćuczynienie polega na wyrównaniu takiej szkody w pieniądzu. Uprawniony może domagać się zadośćuczynienia za naruszenie prawa do wizerunku na zasadach przewidzianych w art. 448 k.c. i art. 78 ust. 1 pr. aut. w związku z art. 83 pr. aut. Jeżeli w związku z rozpowszechnianiem wizerunku zostały naruszone inne dobra osobiste, możliwe jest zastosowanie art. 448 k.c.[13] Oba przepisy, choć dotyczą tego samego roszczenia, są inaczej sformułowane. Art. 78 ust. 1 pr. aut. pozwala przyznać zadośćuczynienie, jeśli działanie sprawcy naruszenia było zawinione. Przesłanka winy została w tym przepisie wyrażona *expressis verbis*. Natomiast art. 448 k.c. nie wymienia tej przesłanki; zgodnie z wykładnią literalną spełnienie jej nie jest potrzebne, wystarczy stwierdzenie bezprawności działania sprawcy naruszenia[14]. Jednakże ze względu na usytuowanie tego przepisu wśród przepisów regulujących odpowiedzialność deliktową należy przyjąć, że opiera się on na zasadzie winy[15]. Sąd może przyznać zadośćuczynienie na rzecz uprawnionego albo na wskazany przez niego cel społeczny.

---

[13] Tak T. Grzeszak, w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.), s. 570, n.b. 55.

[14] Pogląd taki wyraża G. Bieniek: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. T. 1. Warszawa 2001, s. 454.

[15] Jest to pogląd przeważający w doktrynie. Por. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska: *W sprawie wykładni art. 448 k.c.* PS 1997, nr 1, s. 3 i nast.; J. Pietrzykowski: *Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r.* PS 1997, nr 3, s. 3 i nast.; A. Szpunar: *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*. Bydgoszcz 1999, s. 21.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Jest to przepis zbudowany na zasadzie alternatywy[16]. Niektórzy przedstawiciele doktryny dopuszczają możliwość kumulatywnego stosowania roszczeń z art. 448 k.c.[17]

Ad 2. Jeżeli rozpowszechnianie wizerunku spowoduje powstanie szkody majątkowej po stronie uprawnionego, może on dochodzić odszkodowania na zasadach ogólnych (art. 24 § 2 k.c.). Oznacza to, że uprawniony może dochodzić odszkodowania na podstawie art. 415 k.c. i 471 k.c.; musi wówczas udowodnić *damnum emergens* i *lucrum cessans*. Wydaje się mało prawdopodobne, by samo sporządzenie wizerunku było przyczyną powstania szkody majątkowej. Dochodzenie omawianego odszkodowania należy łączyć z rozpowszechnianiem wizerunków.

---

[16] J. Pietrzykowski: *Nowelizacja kodeksu...*, s. 7.

[17] I. Dyka: *Zasady przyznawania i ustalania zadośćuczynienia pieniężnego w razie naruszenia dobra osobistego*. KPP 2001, nr 3, s. 595.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Podsumowanie

Korzystanie z cudzego wizerunku jest jednym z ważnych instrumentów stosowanych w działalności mediów, wydawców itp. Wykorzystywanie wizerunku reguluje prawo cywilne i prawo prasowe. Podstawową przesłanką zgodnego z prawem korzystania jest zgoda uprawnionego. Nie trzeba jej uzyskiwać jedynie w sytuacjach wskazanych w przepisach.

Osoba przedstawiona na wizerunku może dochodzić ochrony, jeżeli łącznie zostały spełnione dwie przesłanki: naruszenie dobra osobistego i bezprawność działania sprawcy.

Należy pamiętać, że naruszenie prawa do wizerunku najczęściej wiąże się z naruszeniem innego rodzaju dóbr osobistych (zwłaszcza czci i prywatności). Na tym tle często dochodzi do sporów przed sądami.

Zagadnienia omówione w niniejszym opracowaniu odgrywają dużą rolę w działalności dziennikarzy, wydawców, prawników, dlatego zasługują na pogłębione studia.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Literatura

Banaszczyk Z.: *Zgoda poszkodowanego jako okoliczność wyłączająca bezprawność*. Warszawa 1984.

Barta J., Markiewicz R.: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002.

Barta J., Markiewicz R., w: J. Barta, M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkalski, R. Markiewicz, E. Traple: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. Kraków 2005.

Barta J., Markiewicz R.: *Wokół prawa do wizerunku*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2002, z. 80.

Bieniek G.: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. T. 1. Warszawa 2001.

Błeszyński J.: *Prawo autorskie*. Warszawa 1988.

Cisek A.: *Dobra osobiste i ich niemajątkowa ochrona w kodeksie cywilnym*. Wrocław 1989.

Czajkowska-Dąbrowska M.: *Kilka uwag na temat praw podmiotowych osobistych*. „Państwo i Prawo" 1987, nr 7.

Dyka I.: *Zasady przyznawania i ustalania zadośćuczynienia pieniężnego w razie naruszenia dobra osobistego*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2001, nr 3.

Ferenc-Szydełko E.: *Body art w świetle przepisów prawa autorskiego*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 2007, z. 100.

Gawlik B.: *Ochrona dóbr osobistych. Sens i nonsens koncepcji tzw. praw podmiotowych osobistych*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1984, z. 41.

Grzeszak T.: *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28 sierpnia 1996 r.* „Monitor Prawniczy" 1997, nr 8.

Grzeszak T., w: „System prawa prywatnego". T. 13: *Prawo autorskie*. Red. J. Barta. Warszawa 2007 (wyd. 2.).

Grzybczyk K.: *Dzieło reklamowe i jego twórca*. Warszawa 1999.

Grzybczyk K.: *Komercyjne wykorzystanie dóbr niematerialnych*. W: *Valeat aequitas. Księga pamiątkowa ofiarowana księdzu profesorowi Remigiuszowi Sobańskiemu*. Red. M. Pazdan. Katowice 2000.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Grzybczyk K.: *Naruszenie dóbr osobistych w reklamie*. „Rejent" 1999, nr 9.
Grzybowski S.: *Ochrona dóbr osobistych według przepisów ogólnych prawa cywilnego*. Warszawa 1957.
Grzybowski S.: *Ochrona osobista stosunku do dzieła po śmierci twórcy. Zagadnienia ogólne*. Kraków 1933.
Grzybowski S.: *Osobistości prawa*. W: *Encyklopedia podręczna prawa prywatnego*. T. 3. Warszawa 1937.
Grzybowski S., Kopff A., Serda J.: *Zagadnienia prawa autorskiego*. Warszawa 1973.
Karpowicz A.: *Autor — wydawca. Poradnik prawa autorskiego*. Warszawa 1994.
Karpowicz A.: *Prawo autorskie i prasowe dla dziennikarzy*. Warszawa 1997.
Kopff A.: *Glosa do wyroku z 15 kwietnia 1965 r.* „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1966, nr 6.
Kordasiewicz B.: *Cywilnoprawna ochrona prawa do prywatności*. „Kwartalnik Prawa Prywatnego" 2000, nr 1.
Kordasiewicz B.: *Jednostka wobec środków masowego przekazu*. Wrocław 1991.
Kraus A., Zoll F.: *Polska ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*. Poznań 1929.
Lewaszkiewicz-Petrykowska B.: *W sprawie wykładni art. 448 k.c.* „Przegląd Sądowy" 1997, nr 1.
Markiewicz R.: *Granice dozwolonego przedstawienia osób rzeczywistych w dziele piśmienniczym. Zagadnienia cywilnoprawne*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1987, z. 44.
Nowińska E.: *Wolność wypowiedzi prasowej*. Warszawa 2007.
Orżewski W.: *Reklama i prawo. Poradnik*. Warszawa 1998.
Pazdan M., w: *Komentarz do kodeksu cywilnego*. Red. K. Pietrzykowski. T. 1. Warszawa 2002.
Pazdan M., w: „System prawa prywatnego". T. 1: *Prawo cywilne — część ogólna*. Red. M. Safjan. Warszawa 2007.
Pietrzykowski J.: *Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r.* „Przegląd Sądowy" 1997, nr 3.
Prawo mediów. Red. J. Barta, R. Markiewicz, A. Matlak. Warszawa 2005.
Radwański Z.: *Koncepcja praw podmiotowych osobistych*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1988, nr 1.
Radwański Z.: *Prawo cywilne — część ogólna*. Warszawa 1997.
Ritterman S.: *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*. Kraków 1937.
Sadomski J.: *Naruszenie dóbr osobistych przez media. Analiza praktyki sądowej*. Warszawa 2003.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Sieńczyło-Chlabicz J.: *Naruszenie prywatności osób publicznych przez prasę. Analiza cywilnoprawna*. Kraków 2006.
Sieńczyło-Chlabicz J.: *Rozpowszechnianie wizerunku na gruncie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*. „Radca Prawny" 2001, nr 2.
Sieńczyło-Chlabicz J.: *Rozpowszechnianie wizerunku osób powszechnie znanych*. „Przegląd Prawa Handlowego" 2003, nr 9.
Sobczak J.: *Prawo autorskie i prawa pokrewne*. Warszawa—Poznań 2000.
Sobczak J.: *Prawo prasowe*. Warszawa 2000.
Sobczak J.: *Ustawa prawo prasowe. Komentarz*. Warszawa 1999.
Sośniak M.: *Funkcje i skuteczność zgody osoby uprawnionej w zakresie ochrony dóbr osobistych*. W: B. Kordasiewicz, E. Łętowska: *Prace z prawa cywilnego. Wydane dla uczczenia pracy naukowej profesora Józefa Stanisława Piątowskiego*. Wrocław 1985.
Sośniak M.: *Znaczenie zgody uprawnionego w zakresie ogólnej odpowiedzialności odszkodowawczej*. ZN UJ, *Prace Prawnicze*. Kraków 1959, z. 6.
Stefaniuk K.: *Naruszenie prawa do wizerunku przez rozpowszechnianie podobizny*. „Państwo i Prawo" 1970, nr 1.
System prawa cywilnego. Red. S. Grzybowski. T. 1. Wrocław 1985.
Szpunar A.: *Ochrona dóbr osobistych*. Warszawa 1979.
Szpunar A.: *Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową*. Bydgoszcz 1999.
Szpunar A.: *Zgoda uprawnionego w zakresie ochrony dóbr osobistych*. „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny" 1990, nr 1.
Traple E.: *Dobra osobiste w reklamie*. W: *Prawo reklamy i promocji*. Red. E. Traple. Warszawa 2007.
Wojnicka E.: *Prawo do wizerunku w ustawodawstwie polskim*. ZN UJ, PWiOWI. Kraków 1990, z. 56.
Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K.: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*. Warszawa 2001.
Zoll F.: *Polska ustawa o prawie autorskim i Konwencja Berneńska*. Warszawa 1926.
Zoll F.: *Prawa osobiste w zarysie ze stanowiska prawa prywatnego austriackiego*. „Czasopismo Prawno-Ekonomiczne" 1903 (Kraków).
Zoll F.: *Prawo cywilne*. T. 1. Poznań 1931.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 1963 r., I CR 743/62 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1056.

Wyrok Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 1965 r. — „Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych" 1966, nr 6, s. 257—262.

Wyrok Sądu Najwyższego z 2 lutego 1967 r. — „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" 1967, nr 9, poz. 161.

Wyrok Sądu Najwyższego z 4 listopada 1969 r., II CR 390/69 — niepublikowany.

Wyrok Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 1974 r., I CR 384/74 — „Orzecznictwo Sądów Polskich" 1977, nr 10, poz. 161.

Wyrok Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 1977 r., I CR 127/77 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1060.

Wyrok Sądu Najwyższego z 25 maja 1977 r. — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1101.

Wyrok Sądu Najwyższego z 19 lipca 1982 r., I CR 225/82 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1101.

Wyrok Sądu Najwyższego z 8 lutego 1990 r., II CR 1303/89 — „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" 1991, nr 8—9, poz. 108.

Wyrok Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 1990 r., II CR 405/90 — „Palestra" 1991, nr 8—9, s. 78.

Wyrok Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1990 r. — „Orzecznictwo Sądów Polskich" 1992, nr 10, poz. 214.

Postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 1991 r., III CRN 28/91 — „Przegląd Sądowy" 1991, nr 5—6, s. 118.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 21 czerwca 1991 r. — „Przegląd Sądowy" 1991, nr 7—8, s. 90.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 7 lutego 1995 r., I Acr 697/94 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1083.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 29 maja 1995 r. — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1108.
Uchwała Sądu Najwyższego z 22 września 1995 r., III CZP 118/95 — „Orzecznictwo Sądu Najwyższego" 1996, nr 1, poz. 7.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 28 sierpnia 1996 r., I Acr 341/96 — „Orzecznictwo Sądów Polskich" 1997, poz. 42.
Wyrok Sądu Apelacyjnego z 12 lutego 1998 r., I ACa 1044/97 — w: J. Barta, R. Markiewicz: *Prawo autorskie. Przepisy, orzecznictwo, umowy międzynarodowe*. Warszawa 2002, s. 1060.
Wyrok Sądu Najwyższego z 3 września 1998 r., I CKN 818/97 — „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna" 1999, nr 1, poz. 21.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 2 grudnia 1998 r., I ACa 789/98 — niepublikowany.
Wyrok Sądu Najwyższego z 2 czerwca 1999 r., I CKN 58/98 — niepublikowany.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 29 maja 2000 r., I ACa 1617/99 — „Wokanda" 2001, nr 11.
Wyrok Sądu Najwyższego z 7 listopada 2000 r., I CKN 1149/98 — Lex 50831.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 7 grudnia 2000 r., I ACa 957/01 — „Transformacje Prawa Prywatnego" 2002, nr 3, poz. 107.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19 grudnia 2001 r., I ACa 957/01 — „Transformacje Prawa Prywatnego" 2002, nr 3, poz. 107.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 20 czerwca 2002 r., I ACa 1358/01 — „Wokanda" 2003, nr 10, poz. 41.
Wyrok Sądu Najwyższego z 7 marca 2003 r., I CKN 100/01 — niepublikowany.
Wyrok Sądu Najwyższego z 20 maja 2004 r., II CK 330/03 — „Biuletyn SN" 2004, nr 11, poz. 10.
Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 20 lipca 2004 r., I ACa 564/04 — „Transformacje Prawa Prywatnego" 2004, nr 3—4, poz. 155.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Piotr Ślęzak

La protection du droit à son image

Résumé

Cette étude est consacrée aux problèmes choisis du droit à son image, et particulièrement à sa protection. Elle comprend deux parties. Dans la première, qui contient les chapitres 1—3 l'auteur définit la représentation physique, l'image, le portrait et l'exemplaire. Sa compréhension de la notion de l'image comprend cinq catégories: image plastique, image auditive, masque artistique, image littéraire et art corporel. L'auteur caractérise deux conceptions de la protection des biens personnels formulées dans la doctrine polonaise du droit civil: la protection dans le cadre du droit subjectif et de la protection institutionnelle. L'étude comprend des réflexions concernant la protection du droit à son image qui reposent sur deux bases de droit: le code civil et le droit d'auteur. L'auteur analyse des problémes juridiques qui en résultent. Il se concentre particulièrement sur l'analyse de la teneur du droit à son image (spécialement l'autorisation à son enregistrement et sa diffusion) et des restrictions de cette teneur (situations qui exigent l'autorisation de la personne qui figure sur l'image).

Dans la seconde partie, qui comprend des chapitres 4—7, l'auteur explique des questions: du caractère du droit à son image (comme un droit à caractére personnel), de la diffusion de l'image après la mort du titulaire du droit et des prémisses pour la poursuite de la protection.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Piotr Ślęzak

Der Schutz des Abbildrechtes

Zusammenfassung

Die vorliegende, aus zwei Teilen bestehende Arbeit ist den ausgewählten Problemen des Bildnisses und besonders dessen Schutz gewidmet. Im ersten Teil (Kapitel 1—3) werden folgende Begriffe erläutert: physikalisches Bild, Bildnis, Abbild und Exemplar. Bei dem Begriff „Bildnis" unterscheidet der Verfasser zwischen den fünf Kategorien: plastisches Bildnis, auditives Bildnis, künstlerische Maske, schriftliches Bildnis und Body Art. Er bespricht die in polnischer Doktrin des Zivilrechtes geltenden Konzeptionen des Individualgüterschutzes: den Schutz der subjektiven Rechte und den institutionellen Schutz. Der Verfasser stützt sich auf zwei rechtliche Grundlagen: Bürgerliches Gesetzbuch und das Urheberrecht. Besonders genau analysiert er das Bildnissesrecht (v.a. die Anfertigungsgenehmigung und Veröffentlichung) und dessen Beschränkungen (die Fälle, in denen es nicht nötig ist, die Einwilligung der porträtierten Person einzuholen).

Im zweiten Teil (Kapitel 4—7) erörtert der Verfasser die Eigenschaften des Bildnisseschutzrechtes (als eines Persönlichkeitrechtes), die Veröffentlichung des Abbildes nach dem Tod des Berechtigten und die Voraussetzungen für die Geltendmachung des Abbildschutzes.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Redaktor: Agnieszka Plutecka

Projektant okładki: Paulina Tomaszewska-Ciepły

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Barbara Jagoda

Copyright © 2009 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-1818-9 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-2359-6 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 5,0. Ark. wyd. 4,0. Przekazano do łamania w kwietniu 2009 r. Podpisano do druku w czerwcu 2009 r. Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 7 zł

Łamanie: Pracownia Składu Komputerowego
Wydawnictwa Uniwersytetu Śląskiego
Druk i oprawa: EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek,
Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638

Cena 7 zł
ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2359-6

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 5362763A36636638